

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

ULUSAL ÖNLEME MEKANİZMASI
MAHPUS HAKLARI
REHBERİ

TIHEK

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

ULUSAL ÖNLEME MEKANİZMASI MAHPUS HAKLARI REHBERİ

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

ULUSAL ÖNLEME MEKANİZMASI MAHPUS HAKLARI REHBERİ

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

Adres: Yüksel Cad. No: 23 | 06650 | Kızılay/ANKARA
Tel.: +90 312 422 78 00 | Faks: +90 312 422 78 99
www.tihek.gov.tr | tihek@tihek.gov.tr

ISBN: 978-605-71680-5-4

Yapım

Ajans Düş Pınarı

Adres: Birlik Mh. 465 Cd. No:1/5 Çankaya/ANKARA

Tel: +90 (543) 235 12 25 - +90 (532) 658 93 11

Genel Ağ: www.duspinari.com

E-posta: bilgi@duspinari.com

Tarihi: Ankara, 2022

Baskı: Elma Teknik Basım Matbaacılık

İvedik OSB Matbaacılar Sitesi 1516/1 Sk. No: 35 Yenimahalle/ANKARA

Tel.: 0 (312) 229 9265

Sertifika No: 49617

© Raporda yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden hiçbir ortamda alıntı yapılamaz.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

ULUSAL ÖNLEME MEKANİZMASI MAHPUS HAKLARI REHBERİ

GİRİŞ	11
1. KURUMA GELİŞ VE KABUL İŞLEMLERİ.....	13
1.1. Kayıt İşlemleri	13
1.2. Kuruma Yerleştirme	15
2. ARAMA.....	19
3. TUTUKLAMA KARARINA İTİRAZ VE ADLİ KONTROL TALEBİ	21
4. HAKLAR VE YÜKÜMLÜLÜKLER.....	25
4.1. İşkence, İnsanlık Dışı ve Aşağılayıcı Muamele ve Ceza Yasağı	25
4.2. Dış Dünya İle İletişim Kurma.....	25
4.2.1. Avukat ile Görüşme Hakkı	25
4.2.2. Telefon ile Haberleşme Hakkı	27
4.2.3. Radyo, Televizyon Yayınları ile İnternet Olanaklarından Yararlanma Hakkı	29
4.2.4. Mektup, Faks ve Telgrafları Alma ve Gönderme Hakkı.....	30
4.2.5. Dışarıdan Gönderilen Hediyeği Kabul Etme Hakkı.....	32
4.2.6. Ziyaretçi Kabul Etme Hakkı	33
4.2.7. İzinler.....	35
4.2.7.1. Mazeret İzni.....	36

4.2.7.1.1. Mahpusların İzin Süresince Uyması Gereken Kurallar	37
4.2.7.2. Özel İzin	37
4.2.7.3. İş Arama İzni	38
4.2.7.4. İzinden Dönmemeye veya Geç Dönme	38
4.2.7.5. Etkinliklere Katılma Hakkı.....	39
4.3. Oda ve Eklentilerinde Bulundurulabilecek Kişisel Eşyalar	40
4.3.1. Gıda Maddeleri ve Kullanılacak Mutfak Malzemeleri	40
4.3.2. Yeme ve İçmede Kullanılan Araç Gereçler	41
4.3.3. Giyim Eşyaları	41
4.3.4. Süreli veya Süresiz Yayınlar ile Kitaplar	42
4.3.5. Elektrikli Eşya.....	43
4.3.6. Müzik Aletleri	43
4.3.7. Dini Eşyalar.....	44
4.3.8. Sağlık Malzemeleri.....	44
4.3.9. Temizlik Malzemeleri	44
4.3.10. El İşİ Faaliyetleri	45
4.3.11. Bulundurulabilecek Diğer Eşyalar ile Hayvanlar.....	45
4.3.12. Açık Ceza İnfaz Kurumları ve Çocuk Eğitim Evlerinde Bulunacak Eşyalar ..	46
4.4. Sağlığa Erişim Hakkı	47
4.4.1. Mahpusların Muayene ve Tedavisi.....	47
4.4.1.1 Hastaneye Sevk.....	48
4.4.1.2. Hasta Mahpusların Ziyaret Edilmeleri ve Refakatçi Bulundurmaları..	50

4.4.1.3. Mahpusların Aşılırları ve Verem Taramasından Geçirilmeleri.....	50
4.4.1.4. Sağlık Denetimi	51
4.4.2 Beden Eğitimi	51
4.4.3. Sağlık Servisi ve Sağlık Hizmetleri Personeli.....	52
4.4.4. Psiko-Sosyal Yardım Servisi	52
4.4.5. Mahpusların Beslenmesi	52
4.4.6. Mahpusun Kendisine Verilen Yiyecek ve İçecekleri Reddetmesi.....	53
4.4.7. Mahpusların Sağlık Giderleri	54
4.4.8. Sağlığın Korunması Kurallarına Uyma	54
4.4.9. Hamile Kadın Mahpusların Doğum İşlemleri	55
4.4.10. Hapis Cezasının İnfazının Hastalık Nedeni ile Ertelenmesi.....	55
4.4.11. Akıl Hastalığı Dışında Ruhsal Rahatsızlığı Olan Mahpusların Cezalarının İnfazı	56
4.4.12. Hücreye Koyma Disiplin Cezası Sırasında Muayene	56
4.5. Nakiller	57
4.6. Eğitim ve Öğrenim Hakkı	59
4.6.1. Çocuk Eğitim Evleri.....	60
4.6.2. Öğrenim Sebebiyle İnfazın Ertelenmesi	60
4.6.3. Eğitim ve Öğretim Servisi.....	61
4.6.4. Yetişkin I. ve II. Kademe Eğitimi Başarı Kursları	62
4.6.5. Açık İlköğretim Okulu ve Açık Öğretim Lisesi	63
4.6.6. Açık Öğretim Fakültesi	64

4.6.7. Açık İlköğretim Okulu, Açık Öğretim Lisesi ve Açık Öğretim Fakültesine İlişkin Ortak Hükümler	65
4.6.8. Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi ve Millî Eğitim Bakanlığı Tarafın- dan Yapılan Sınavlar	66
4.6.9. Yükseköğretim Çalışmaları	67
4.7. Kültür ve Sanat Etkinliklerine Katılma, İfade Özgürlüğü.....	68
4.8. Kurslardan Yararlanma Hakkı.....	69
4.9. Kütüphane ve Kitaplıktan Yararlanma Hakkı.....	69
4.8.1. Kuruma Alınacak Yayınların Belirlenmesi	69
4.8.2. Kuruma Kabul Edilmeyecek Yayınlar	70
4.8.3. Kütüphane ve Kitaplıktan Yararlanma Usulü	70
4.9. Süreli Ve Süresiz Yayınlardan Yararlanma Hakkı	71
4.10. Din ve Vicdan Özgürlüğü.....	71
4.11. Oy Kullanma Hakkı	72
4.12. Disiplin Ceza ve Tedbirleri, Ödüllendirme	73
4.12.1. Disiplin Ceza ve Tedbirleri	73
4.12.2. Ödüllendirme	87

5. KANUN YOLLARINA BAŞVURMA..... 91

5.1. Başvurulabilecek Yargı Organları	91
5.1.1. İnfaz Hâkimliği.....	91
5.1.1.1 İnfaz Hâkimliğinin Görevleri	91
5.1.1.2 Şikâyet	92

5.1.1.3 Şikâyet Üzerine Verilecek Kararlar	93
5.1.1.4 İtiraz	93
5.1.2. Ağır Ceza Mahkemesi.....	94
5.1.3. Anayasa Mahkemesi	96
5.1.3.1. Başvuru Usulü.....	96
5.1.3.2. Bireysel Başvuru Formu ve Ekleri.....	97
5.1.4. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi.....	100
5.2. Başvurulabilecek Yargı Dışı Organlar	101
5.2.1. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu	101
5.2.2. Türkiye İnsan Hakları Ve Eşitlik Kurumu	102
5.2.2.1. Başvuru Konusu Olamayacak İşlemler.....	105
5.2.2.2. Başvuru Yapılış Usulü.....	105
5.2.2.3. Başvurunun Yapılacağı Yerler	107
5.2.2.4. Ön İnceleme Koşulları.....	107
5.2.2.5. Başvuruya İlişkin Diğer Hususlar	108
5.2.3. Kamu Denetçiliği Kurumu.....	108
5.2.3.1. Başvuru Yapılış Usulü	108
5.2.3.2. Başvuru Konusu Olamayacak İşlemler.....	109
5.2.3.3. Başvuruya İlişkin Diğer Hususlar	109

GİRİŞ

6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun (TİHEK) görevlerini düzenleyen 9 uncu maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde “*insan hakları ve ayrımcılıkla mücadele konularında kitle iletişim araçlarını da kullanarak bilgilendirme ve eğitim yoluyla kamuoyunda duyarlılığı geliştirmek*” Kurumun görevleri arasında sayılmıştır. Bu rehber, TİHEK tarafından, mezkûr görevin ifası kapsamında, Türkiye’de özgürlüğünden mahrum bırakılmış ve temel hakları ve yükümlülükleri konusunda bilgi edinme araçları kısıtlı olan mahpusların bilgilendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Rehberde yer verilen bilgiler ceza infaz kurumlarında özgürlüğünden mahrum bırakılmış kişilerin temel hak ve yükümlülüklerini düzenleyen ulusal mevzuatımızdan elde edilmiştir. Bu çerçevede; temel olarak Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik ve konuyla ilgili diğer yönetmelikler, genelgeler ve protokoller kaynak olarak kullanılmıştır.

Türkiye’de ceza infaz kurumlarında özgürlüğünden mahrum bırakılmış kişileri temel hak ve yükümlülükleri konusunda bilgilendirme amacı taşıyan bu rehber, beş ana başlıktan oluşmaktadır. Birinci başlıkta mahpusların ceza infaz kurumlarına gelişleri ile birlikte yapılan işlemler hususunda bilgi verilmiştir. İkinci başlıkta aramaya, üçüncü başlıkta tutuklama kararına itiraza ve adli kontrol talebine ilişkin bilgi verilmiştir. Dördüncü başlıkta mahpusların ceza infaz kurumunda kaldıkları süre zarfında bilmeleri gereken temel hak ve yükümlülüklerle değinilmiştir. Son başlıkta ise kişilerin başvuru yapabilecekleri yargısal ve yargı dışı bireysel başvuru organlarına başvuru şartları ve usullerine yer verilmiştir.

1. KURUMA GELİŞ VE KABUL İŞLEMLERİ

1.1. KAYIT İŞLEMLERİ

Haklarında kesinleşmiş hapis cezasını içeren mahkûmiyet ve ödenmeyen adli para cezalarının hapse çevrilmesine ilişkin karar bulunanlar, Cumhuriyet Başsavcılığının yazılı emriyle ceza infaz kurumuna gönderilirler. Cezanın infazının temel şartı; kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararının varlığı olup, bu kararın, infaz kurumuna kabul aşamasına geçilebilmesi için mahpusa bildirilmesi gerekmektedir. Cumhuriyet Başsavcılığınca infaz defterine kaydedilen ilâmdaki cezanın süresi gözetilerek hükümlü hakkında çağrı kâğıdı veya yakalama emri çıkarılır. Çağrı kâğıdı, hükümde gösterilen adrese tebliğ edilir.¹

Ceza infaz kurumuna gelen mahpuslar hakkında aşağıdaki işlemler yapılır;²

- ◆ Üstleri ve eşyaları arandıktan sonra kabul odalarına konulur ve hekim muayenesinden sonra kuruma yerleştirme işlemleri yapılır. Kabul sırasında mahpusun sağlık durumuna ilişkin kurum hekimi veya aile hekiminden; bunların bulunmaması durumunda hastaneden sağlık raporu alınır.
- ◆ Ceza infaz kurumuna alınan mahpusların adı ve soyadı, işledikleri suç, cezalarının türü ve süresi, mahkûmiyet ilâmının tarih ve numarası ve infaza başlandığı gün hükümlü defterine kayıt olunur. Bu defterdeki sıra numarası, hükümlünün numarasını oluşturur.
- ◆ Taniya yönelik olarak mahpusların parmak ve avuç içi izleri alınır, fotoğrafları çekilir, kan grupları, vücutlarının dış özellikleri ve ölçüleri belirlenir. Kayıt altına alınan söz konusu bilgiler hü-

¹ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 20-21.

² 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 21., Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 55.

kümlünün kişisel dosyasında veya elektronik ortamda saklanır. Bu bilgiler, Kanunun zorunlu kıldığı hâller dışında hiçbir kurum ve kişiye verilemez. Bununla birlikte mahpusun durumuna ilişkin acil ihtiyaç ve olası risklere yönelik ilk bilgiler kuruma kabulünde görevli infaz ve koruma memuruna verilir ve en kısa zamanda ilgili birimlere iletilir.

Mahpuslar hakkında üst ve eşyası arandıktan sonra aşağıdaki işlemler yapılır;³

- ◆ Kuruma gelen her mahpus kabul odasına alınır. Bu süre içerisinde mahpusun kuruma uyumuna yönelik yardım yapılarak, gerekli olan bilgiler sözlü ve yazılı olarak kendisine bildirilir. Kabul odasına alınan mahpus burada en çok üç gün kalır.
- ◆ Kabul odasında geçen süre içerisinde cezaevi tabibi tarafından muayeneleri yapılır ve muayene sonucu sağlık fişine kaydolunur.
- ◆ Muayene sonucunda, kurumda tedavisi mümkün olmayan veya bulaşıcı bir hastalığı veya cezasının infazına engel herhangi bir maluliyeti olduğu tespit edilenler, kurum en üst amiri tarafından derhal Cumhuriyet başsavcılığına bildirilir.
- ◆ Mahpusların okuma, yazma ve öğrenim durumları öğretmen; bir meslek ve sanatı olup olmadığı, var ise seviyesi, atölye şefi tarafından belirlenir.
- ◆ Psiko-sosyal yardım servisi görevlileri tarafından mahpusa ilişkin ilk bilgiler alınır.
- ◆ Her mahpusun odaya gönderilmeden önce yıkanması sağlanır.
- ◆ Her mahpusa kurumda çekilmiş fotoğrafı bulunan bir kimlik belgesi verilir. Kabul odasındaki işlemler bitirildikten sonra mahpus, suç grubuna uygun odaya yerleştirilir.

³ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 55.

1.2. KURUMA YERLEŞTİRME

Hükümlülerin kuruma yerleőtirilmesi, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunda belirtilen gruplandırmalara uygun olarak yapılır.

Bu çerçevede hükümlüler aşağıdaki gruplara ayrılırlar;⁴

- ◆ İlk defa suç işleyenler, mükerrirler⁵, itiyadi⁶ suçlular veya suç işlemeyi meslek edinenler.
- ◆ Akli ve bedensel durumları nedeniyle veya yaşları itibarıyla özel bir infaz rejimine tâbi tutulması gerekenler.
- ◆ Tehlike hâli taşıyanlar.
- ◆ Terör suçluları.
- ◆ Suç örgütlerine veya çıkar amaçlı suç örgütlerine mensup olan suçlular.
- ◆ Hükümlüler ayrıca yaşları, hükümlülük süreleri ve suç türleri itibarıyla da gruplandırılırlar.
- ◆ Hükümlülerin Kuruma yerleőtirilmesinde aşağıda sayılan ilkeler uygulanır;⁷

⁴ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 24.

⁵ 5237 sayılı Kanun'un 58 inci maddesine göre Mükerrir suçlu, daha önce işlediğı bir suçun cezası kesinleştikten belli bir süre sonra ikinci bir suçu işlemiş olan kişidir. Birinci suç nedeniyle verilen ceza kesinleşip infaz edilmişse, işlenen ikinci suç tekerrür hükümlerinin uygulanabilmesi için; 1-) Birinci işlenen suçtan dolayı mahkûm olunan hapis cezası 5 yıldan fazla ise, birinci suçun cezasının infaz edilmesinden itibaren 5 yıl içinde ikinci suçun işlenmesi gerekir. Birinci suçla dair cezanın infazından itibaren 5 yıldan fazla süre geçmişse tekerrür hükümleri uygulanamaz. 2-) Birinci işlenen suçtan dolayı mahkûm olunan hapis cezası 5 yıl veya daha az süreli hapis cezası veya sadece adli para cezası ise, birinci suç nedeniyle mahkûm olunan cezanın infaz edilmesinden itibaren 3 yıl içinde ikinci suçun işlenmesi gerekir. Bu halde, ikinci suç 3 yıl geçtikten sonra işlenirse ikinci suçla tekerrür hükümleri uygulanamaz. 18 yaşından küçük çocukların işledikleri suçlar tekerrüre esas alınmaz.

⁶ Türk Ceza Kanununun 6 ncı maddesinin (h) bendi uyarınca, itiyadi suçlu deyiminden; kasıtlı bir suçun temel şeklini ya da daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekillerini bir yıl içinde ve farklı zamanlarda ikiden fazla işleyen kişi anlaşılır. (İtiyadi suçlu ile mükerrir suçlu farklı kavramlardır.)

⁷ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 57.

- ◆ Hükümlü kadın ve erkekler, mümkün olduğu kadar ayrı kurumlarda bulundurulur. Aynı kurumda barındırılmaları zorunlu ise kadın ve erkekler için ayrı bölümler birbirlerinden tamamen ayrılır.
- ◆ Hükümlü çocuklar ve gençler öncelikli olarak kendilerine ait kurumlarda, mümkün olmadığı takdirde diğerlerinden tamamen ayrı bölümlerde barındırılır.
- ◆ Hükümlüler, tutuklulardan ayrı kurumlarda veya tamamen ayrı bölümlerde bulundurulur.
- ◆ Genel kolluk hizmetlerinde veya diğer kamu görevlerinde çalışmış hükümlüler, kurumların ayrı bir bölümünde barındırılır.

Cinsel yönelimi farklı hükümlülerin diğerlerinden ayrı odalarda kalınmaları sağlanır.

- ◆ Kuruma geliş ve kabul işlemleri sırasında mahpusun hakları şu şekilde sıralanabilir;
- ◆ Ceza infaz kurumunda olduğunu ailelerine veya gösterdikleri kişilere bildirmek.⁸
- ◆ Mahpuslar, akrabalar dışında kalan üç ziyaretçisinin adı ve soyadı ile bilmesi hâlinde adresini bildirir. İsimleri bildirilen ziyaretçiler ancak ölüm, ağır hastalık, doğal afet, hükümlü ve tutuklunun nakli ya da ziyaretçinin ziyaret olanağını ortadan kaldıracak yerleşim yeri değişikliği gibi zorunlu hâllerde veya ziyaretçinin en son ziyarette bulunduğu tarihten itibaren 6 ay içinde ziyarete gelmemesi halinde değiştirilebilir. Ceza infaz kurumu yönetince, gerekli görülmesi hâlinde bildirilen ziyaretçiler hakkında, ziyarette bulunmalarında sakınca bulunup bulunmadığı konusunda kolluk aracılığıyla araştırma yaptırılır. Sakıncalı görülenlere ziyaret izni verilmez ve yeni ziyaretçinin bildirilmesi istenir.⁹

⁸ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 22.

⁹ Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik, madde 9.

- ♦ Mahpuslara kuruma alındıklarında uygulanacak iyileştirme çalışmaları, disiplin suçları ve cezaları, bilgi edinme ve şikâyet yolları, hak ve sorumlulukları gibi konular ile kurumdaki yaşam biçimine uyum sağlamaları için gereken bilgiler, kurum yöneticileri tarafından sözlü olarak anlatılır ve yazılı olarak tebliğ olunur. İnfaz sonrası koruma ve yardım konusunda ayrıca bilgi verilecek olup Türkçe bilmeyen yabancı uyruklu mahpuslara kendi dilinde, mümkün olmadığında İngilizce, Fransızca veya Almanca olarak bildirim yapılacaktır, duyma ve konuşma engellilere işaret diliyle anlatılacak, görme engellilere ise kendi alfabeleri ile yazılmış kitapçık verilecektir.¹⁰

¹⁰ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 22.

2. ARAMA

Kuruma kabul aşamasında, mahpusun üzerinde, kuruma sokulması veya bulundurulması yasak madde veya eşya bulunduğu dair makul ve ciddi emarelerin varlığı ve bunun başka suretle tespitinin olanaksız olması durumunda, kurum en üst amirinin gerekli görmesi hâlinde, detaylı olarak veya beden çukurlarında aşağıda belirtilen usullere göre arama yapılabilir;¹¹

- ♦ Detaylı arama, mahpusun utanma duygusunu ihlâl etmeyecek şekilde ve kimsenin görmemesini sağlayacak tedbirler alınarak gerçekleştirilir.
- ♦ Arama sırasında önce bedenin üst kısmındaki giysiler çıkartılır, bedenin alt kısmındaki giysiler üst kısmındaki giysiler giyildikten sonra çıkartılır. Bu giysiler de mutlaka aranır.
- ♦ Detaylı arama sırasında bedene dokunulmaması için gerekli özen gösterilir. Aranan kişinin beden çukurlarında bir şeyin bulunduğuna dair makul ve ciddi emarelerin bulunması hâlinde öncelikle, hükümlüden madde veya eşyanın kendisi tarafından çıkartılması istenir, aksi hâlde bunun zor kullanılarak gerçekleştirileceği bildirilir. Beden çukurlarındaki arama, cezaevi tabibi tarafından yerine getirilir.
- ♦ Detaylı arama, mümkün olan en kısa süre içinde bitirilir ve işlem tutanağa bağlanır, tutanakta arama yapan görevliler ile hükümlünün imzası bulunur. Hükümlünün imzadan kaçınması halinde bu durum tutanağa geçilir.

Beden ve üst aramaları aynı cinsiyetten güvenlik ve gözetim görevlileri tarafından yapılır. Arama sırasında insan onuru ve haysiyetine saygı ile utanma duygusunun ihlal edilmemesi esastır.¹² Ayrıca, kurumlarda, odalar ve eklentilerinde, mahpusların üst ve eşyasında habersiz olarak her zaman arama yapılabilir. Her ay bir kez mutlaka arama yapılır.¹³

¹¹ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 34.

¹² Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 34.

¹³ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 36.

3. TUTUKLAMA KARARINA İTİRAZ VE ADLİ KONTROL TALEBİ

Mahpus, hakkında tutuklama kararı verildikten ve bu kadar kendisine iletdikten sonra yedi gün içinde tutuklama kararına itiraz edebilir. Mahpus itirazını kendisi yapabileceği gibi avukatı ile de yapabilir. Kararına itiraz edilen hâkim veya mahkeme, itirazı yerinde görürse kararını düzeltir; yerinde görmezse en çok üç gün içinde, itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir.¹⁴ İtiraz yerinde görülürse merci, aynı zamanda itiraz konusu hakkında da karar verir. Karar mümkün olan en kısa sürede verilir. Mercîin, itiraz üzerine verdiği kararları kesindir; ancak ilk defa merci tarafından verilen tutuklama kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir.¹⁵

Mahpus, tutuklama kararına itiraz etmenin yanı sıra, tutuklu yargılanmanın yerine adli kontrol talebinde de bulunabilir. Kanunda tutuklama yasağı öngörülen hallerde de, adli kontrole ilişkin hükümler uygulanabilir.¹⁶ Mahkemenin adli kontrole ilişkin kararlarına itiraz edilebilir.¹⁷

Adli kontrol şu yükümlülükleri içerebilmektedir;¹⁸

- ◆ Yurt dışına çıkamamak.
- ◆ Hâkim tarafından belirlenen yerlere, belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurmak.

¹⁴ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, madde 268.

¹⁵ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, madde 271.

¹⁶ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, madde 109.

¹⁷ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, madde 111.

¹⁸ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, madde 109.

- ◆ Hâkimin belirttiği merci veya kişilerin çağrılarına ve gerektiğinde meslekî uğraşlarına ilişkin veya eğitime devam konularındaki kontrol tedbirlerine uymak.
- ◆ Her türlü taşıtları veya bunlardan bazılarını kullanamamak ve gerektiğinde kaleme, makbuz karşılığında sürücü belgesini teslim etmek.
- ◆ Özellikle uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak amacıyla, hastaneye yatmak dâhil, tedavi veya muayene tedbirlerine tâbi olmak ve bunları kabul etmek.
- ◆ Şüphelinin parasal durumu göz önünde bulundurularak, miktarı ve bir defada veya birden çok taksitlerle ödeme süreleri, Cumhuriyet savcısının isteği üzerine hâkimce belirlenecek bir güvence miktarını yatırmak.
- ◆ Silâh bulunduramamak veya taşıyamamak, gerektiğinde sahip olunan silâhları makbuz karşılığında adli emanete teslim etmek.
- ◆ Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim tarafından miktarı ve ödeme süresi belirlenecek parayı suç mağdurunun haklarını güvence altına almak üzere aynî veya kişisel güvenceye bağlamak.
- ◆ Aile yükümlülüklerini yerine getireceğine ve adli kararlar gereğince ödemeye mahkûm edildiği nafakayı düzenli olarak ödeyeceğine dair güvence vermek.
- ◆ Konutunu terk etmemek.
- ◆ Belirli bir yerleşim bölgesini terk etmemek.
- ◆ Belirlenen yer veya bölgelere gitmemek.

Adli kontrol altında geçen süre, şahsi hürriyeti sınırlama sebebi sayılarak cezadan mahsup edilemez. Bu hüküm, “uyuşturucu, uyarıcı veya uçucu maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak amacıyla, hastaneye yatmak dâhil, tedavi veya muayene tedbirlerine tâbi olmak ve bunları kabul etmek” ve “Konutunu terk etmemek” adli kontrol yükümlülüğünde uygulanmaz. Yani adli kontrolde bu yükümlülüğün öngörölmesi durumunda adli kontrol altında geçen süre, şahsi hürriyeti sınırlama sebebi sayılarak cezadan mahsup edilir. Konutunu terk etmemek yükümlülüğü altında geçen her iki gün, cezanın mahsubunda bir gün olarak dikkate alınır.

4. HAKLAR VE YÜKÜMLÜLÜKLER

4.1. İŞKENCE, İNSANLIK DIŞI VE AŞAĞILAYICI MUAMELE VE CEZA YASAĞI

Kimseye işkence ve kötü muamele yapılamaz. Kimse insan onuruna yakışmayan bir ceza veya muameleye tabi tutulamaz¹⁹. Bu doğrultuda bedensel ve ruhsal yönden acı vermeye ve aşağılamaya yönelik davranışlar Anayasa ve kanunlar tarafından yasaklanmıştır. Bir mahpusa karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışları gerçekleştiren kamu görevlisi hakkında üç yıldan on iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Suçun kadına karşı işlenmesi hâlinde cezanın alt sınırı beş yıldan az olamaz. Bu suçtan dolayı zama- naşımı işlemez.²⁰

Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin kurallar mahpusların ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, doğum, felsefî inanç, millî veya sosyal köken ve siyasî veya diğer fikir yahut düşünceleri ile ekonomik güçleri ve diğer toplumsal konumları yönünden ayırım yapılmaksızın ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınmaksızın uygulanır. Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz.²¹

4.2. DIŞ DÜNYA İLE İLETİŞİM KURMA

4.2.1. Avukat ile Görüşme Hakkı

Mahpuslar, avukatları ile vekâletnamesi olmaksızın en çok üç kez görüşme hakkına sahiptir. Şüpheli veya sanık, vekâletname aranmaksızın

¹⁹ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982, madde 17.

²⁰ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, madde 94.

²¹ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 2.

müdafî ile her zaman görüşebileceğinden²² bu mahpuslar bakımından söz konusu sınırlama geçerli değildir. Avukat ve noter ile görüşme, meslek kimliklerinin ibrazı üzerine, tatil günleri dışında ve çalışma saatleri içinde, bu iş için ayrılan görüşme yerlerinde, konuşulanların duyulmayacağı, ancak güvenlik nedeniyle görülebileceği bir biçimde yapılır. Avukatlar, vekâletnameleri olsa da aynı anda birden fazla mahpus ile görüşme yapamazlar.

Görüşme sırasında; hükümlünün avukatına veya avukatın hükümlüye verdiği belge veya belge örnekleri, dosyalar ve aralarındaki konuşmaya ilişkin olarak kendilerinin tuttukları kayıtlar incelenemez; hükümlünün avukatı ile yaptığı görüşme dinlenemez ve kayda alınmaz.²³

Ceza infaz kurumlarına giren avukatlarca savunmaya ilişkin olduğu yazılı olarak beyan edilen belge ve dosyalar incelemeye tâbi tutulmaz.²⁴

Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlardan ve suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçundan mahkûm olanların avukatları ile görüşmelerinde, toplumun ve ceza infaz kurumunun güvenliğinin tehlikeye düşürüldüğüne, terör örgütü veya diğer suç örgütlerinin yönlendirildiğine, bu örgütlere emir ve talimat verildiğine veya yorumları ile gizli, açık ya da şifreli mesajlar iletildiğine ilişkin bilgi, bulgu veya belge elde edilmesi hâlinde, Cumhuriyet başsavcılığının istemi ve infaz hâkiminin kararıyla, üç ay süreyle; görüşmeler teknik cihazla sesli veya görüntülü olarak kaydedilebilir, mahpus ile avukatın yaptığı görüşmeleri izlemek amacıyla görevli görüşmede hazır bulundurulabilir, mahpusun avukatına veya avukatın mahpusa verdiği belge veya belge örnekleri, dosyalar ve aralarındaki konuşmalara ilişkin tuttukları kayıtlara el konulabilir veya görüşmelerin gün ve saatleri sınırlandırılabilir. İnfaz Hâkimliği mahpusun; kurallara uyumunu, toplum veya ceza infaz kurumu baki-

²² 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, madde 154.

²³ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 59.

²⁴ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 86.

mindan arz ettiği tehlikeyi ve rehabilitasyon çalışmalarındaki gelişimini değerlendirerek, kararda belirttiği süreyi üç aydan fazla olmamak üzere müteaddit defa uzatabileceği gibi kısaltılmasına veya sonlandırılmasına da karar verebilir.²⁵

4.2.2. Telefon ile Haberleşme Hakkı

Kapalı ceza infaz kurumlarındaki mahpuslar, yönetmelikte belirlenen esas ve usullere göre idarenin kontrolündeki ücretli telefonlar ile görüşme yapabilirler. Telefon görüşmesi idarece dinlenir ve kayıt altına alınır. Bu hak, tehlikeli hâlde bulunan ve örgüt mensubu mahpuslar bakımından kısıtlanabilir. Kapalı kurumlarda bulunan mahpuslar, belgelendirmeleri koşuluyla eş, dördüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımları ve vasisi ile telefon görüşmesi yapabilir. Açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitim evlerindeki mahpuslar, ücretli telefonlarla serbestçe görüşme yapabilirler.

Açık ve kapalı ceza infaz kurumlarındaki mahpuslar altsoy, üstsoy, eş ve kardeşlerinin ölüm, ağır hastalık, salgın hastalık veya doğal afet hâllerinde, kuruma ait telefon ve faks cihazından derhâl yararlandırırlar. Görüşmeler, tutanak ile belgelenir ve tutanaklar özel bir dosyada saklanır.

Çocuk mahpusların telefonla konuşması hiçbir şekilde kısıtlanamaz ve engellenemez. Disiplin cezaları olsa bile, anne, baba, eş, çocuk ve kardeşlerin ölüm veya ağır hastalıkları veya doğal afet hâllerinde, hükümlülerin telefon görüşme hakları hiçbir şekilde engellenemez.²⁶

Mahpuslar görüşebilecekleri yakınlarından bir veya birden fazla kişi ile haftada bir kez ve bir telefon numarasıyla bağlantı kurarak kesintisiz görüşme yapabilir. Herhangi bir nedenle görüşme gerçekleşememişse

²⁵ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 59.

²⁶ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 74.

daha önceden bildirilen numaralardan bir diğeriyle görüşebilir. Konuşma süresi görüşme başladığı andan itibaren on dakikayı geçemez. Deprem, salgın hastalık, doğal afet gibi zaruri hâllerde Adalet Bakanlığının kararı ile telefon ile görüşme süresi ve sayısı artırılabilir.²⁷

Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası alan hükümlüler, idare ve gözlem kurulunun uygun gördüğü hâllerde ve on beş günde bir olmak üzere eşi, altsoy ve üstsoy, kardeşleri ve vasisi ile on dakikayı geçmemek üzere sadece sesli görüşebilir.²⁸

Telefonla görüşme ücreti, görüşmeyi yapan mahpus tarafından karşılanır. Görüşme için kullanılan telefon kartları kurum kantininde satılır. Mahpuslara dışarıdan telefon açılmak suretiyle görüşme yaptırılmaz. Telefon görüşmeleri Türkçe yapılır. Ancak hükümlünün, kendisinin veya görüşeceğini bildirdiği kişinin Türkçe bilmediğini beyan etmesi hâlinde, konuşmanın yapılmasına izin verilir ve konuşma kayda alınır. Mahpuslara tanınan telefonla görüşme hakkı; genel ve kısmi aramalar sırasında, yemek dağıtım saatlerinde, kurum asayiş ve güvenliğini bozucu her türlü bireysel veya toplu olaylar sırasında kullanırlmaz.²⁹

Görüntülü telefon görüşmesi yapılmasına imkân sağlayan teknik altyapıya sahip Bakanlıkça belirlenen kurumlarda, haftalık görüşme süresi otuz dakikadır. Haftalık ziyaret hakkını kullanmayan mahpusların bir sonraki haftalık telefon görüşmesine ayrıca otuz dakika ilave edilir. Bu kapsamdaki görüşmeler aynı hafta içerisinde toplam üç görüşmeyi aşmamak koşuluyla bölünmek suretiyle de yapılabilir. Çocuk mahpuslar ile sıfır-altı yaş grubunda çocuğu bulunan kadın mahpusların telefonla görüşme süresi iki kat olarak uygulanır. Ayrıca mahpuslara mensubu

²⁷ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 74.

²⁸ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 74.

²⁹ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 74.

bulundukları dinin bayramlarında kullanılmak üzere otuz dakika ilave görüşme hakkı verilir.³⁰

Terör ve çıkar amaçlı suç örgütü üyeleri, görüntülü görüşme ve görüşme süresinin uzatılmasına ilişkin bu haktan kurumdaki tutum, davranış, eğitim ve iyileştirme faaliyetlerine katılma gibi durumları göz önünde bulundurularak idare ve gözlem kurulu tarafından yapılacak değerlendirmeye göre yararlandırılabilir. Tehlikeli hükümlü oldukları idare ve gözlem kurulu tarafından belirlenen hükümlüler on beş günde bir kez olmak ve on dakikayı geçmemek üzere sadece eşi, çocukları, annesi ve babası ile sadece sesli olarak görüşebilir.³¹

4.2.3. Radyo, Televizyon Yayınları ile İnternet Olanaklarından Yararlanma Hakkı

Mahpus, ceza infaz kurumlarında merkezî yayın sistemi bulunduğu takdirde bu sisteme bağlı olarak radyo ve televizyon yayınlarını izleme hakkına sahiptir. Merkezî yayın sistemi bulunmayan kurumlarda, yararlı olmayan yayınların izlenmesini ve dinlenmesini engelleyecek önlemler alınmak suretiyle bağımsız anten kullanılarak televizyon ve radyo izlenmesine ve dinlenmesine izin verilir. Bu cihazlar, bedeli kendisi tarafından ödenmek koşuluyla mahpus adına kurumca satın alınır. Her ne biçimde olursa olsun dışardan gelenler tarafından getirilen radyo, televizyon ve bilgisayarlar kuruma alınmaz. Kapalı ve açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitim evlerinde ancak, eğitim ve iyileştirme programları çerçevesinde kurum yönetimince belirlenen yerlerde görsel ve işitsel eğitim araç ve gereçlerinin kullanımına izin verilebilir. Eğitim ve iyileştirme programları gerekli kıldığı takdirde denetim altında internetten yararlanılabilir. Mahpus, odasında bilgisayar bulunduramaz. Ancak, Adalet Bakanlığının uygun görmesi hâlinde eğitim ve kültürel amaçlı olarak bilgisayarın

³⁰ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 74.

³¹ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 74.

ceza infaz kurumuna alınmasına izin verilebilir. Bu haklar, tehlikeli hâlde bulunan veya örgüt mensubu mahpuslar bakımından kısıtlanabilir.³²

4.2.4. Mektup, Faks ve Telgrafları Alma ve Gönderme Hakkı

Mahpus, belirlenen kısıtlamalar dışında, kendisine gönderilen mektup, faks ve telgrafları alma ve ücretleri kendisince karşılanmak koşuluyla, gönderme hakkına sahiptir. Mahpus, usul ve esasları Adalet Bakanlığınca belirlenmek suretiyle, gerekli teknik altyapının bulunduğu kurumlarda elektronik yöntemlerle de mektup alıp gönderebilir. Mahpus tarafından gönderilen ve kendisine gelen mektup, faks ve telgraflar; mektup okuma komisyonu bulunan kurumlarda bu komisyon, olmayanlarda kurumun en üst amirince denetlenir. Kurumun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren, görevlileri hedef gösteren, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının haberleşmelerine neden olan, kişi veya kuruluşları paniğe yöeltecek yalan ve yanlış bilgileri, tehdit ve hakareti içeren mektup, faks ve telgraflar mahpusa verilmez. Mahpus tarafından yazılmış ise gönderilmez. Mahpus tarafından savcı, milletvekili, çeşitli devlet kurumları gibi resmî makamlara veya savunması için avukatına gönderilen mektup, faks ve telgraflar denetime tâbi değildir. Bu iletiler, alıcısı dışındaki kişilerin erişimini engelleyici tüm tedbirler alınarak hükümlünün talebine göre posta yoluyla veya elektronik ortamda alıcısına ulaştırılabilir.³³ Ancak avukatlara gönderilen iletilerin suç içerdiğine yönelik bir bulgu elde edilirse, bu iletiler okunmadan fiziki olarak aranabilir veya Cumhuriyet başsavcılığının talebi ve infaz hâkiminin kararıyla infaz hâkimince incelenebilir.³⁴ İnfaz hâkiminin vereceği karara itiraz etme hakkı bulunmaktadır. Eğer infaz hâkiminin kararına itiraz edilecekse, infaz hâkiminin kararlarına karşı şikâyetçi veya ilgili

³² Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 67.

³³ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 68.

³⁴ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 76.

Cumhuriyet savcısı tarafından, tebliğden itibaren yedi gün içinde Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre itiraz yoluna gidilebilir.

Mahpusun disiplin kurulunun sakıncalı kararına³⁵ itiraz etme hakkı vardır. Bu kararın iletilmesinden itibaren 15 gün içinde ceza infaz kurumunun bağlı bulunduğu İnfaz Hâkimliğine bir dilekçe ile itiraz edilebilir. Eğer İnfaz Hâkimliği, itirazı reddederse 7 gün içinde bir dilekçe ile ceza infaz kurumunun bağlı bulunduğu Ağır Ceza Mahkemesine itiraz edilebilir. Bu süre zarfında nihai karar alınıncaya kadar metnin aslı cezaevi idaresince saklanmalıdır.³⁶

Başka kurumlara nakledilmiş hükümlülerin mektupları, açılmaksızın en kısa sürede nakledildikleri kuruma gönderilir. Mektuplar, bu hâlde hükümlünün nakledildiği kurum tarafından açılır ve incelenir. Salverilen hükümlülere gönderilen mektuplar, posta idaresine geri verilir.³⁷ Mahpus adına posta veya kargo ile gönderilen havale veya eşyalar ceza infaz kurumu idaresi tarafından en geç 7 gün içinde alınmalıdır. Posta veya kargonun sakıncalı görülmesi durumunda, posta veya kargodan alındığı tarihten itibaren 15 gün içerisinde mahpusa yazılı bilgi verilmelidir. Mahpusun söz konusu karara itiraz etme hakkı bulunmaktadır.³⁸

Haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma veya kısıtlama disiplin cezası kapsamında mahpus bir aydan üç aya kadar mektup, faks ve telgraf almak ve yollamaktan, televizyon izlemekten, radyo dinle-

³⁵ Mevzuatta 'sakıncalı kararı'na ilişkin net bir tanım bulunmamakla birlikte Anayasa Mahkemesi içtihatlarıyla bu kavrama ilişkin bazı ölçütler getirilmiştir. Bu bağlamda sakıncalı kararının genel amacı, kamu düzeni ve suç işlenmesinin önlenmesidir. Özel amacı ise cezaevindeki güvenliğin ve disiplinin sağlanmasıdır. Sakıncalı kararının, karara konu olan olay ile belirttiğimiz amaçların bağdaştırılması ve buna yönelik gerekçelerin net bir şekilde ortaya konulması suretiyle verilmesi gerekmektedir. Yine kararın demokratik toplumun gerekleri ile ölçülülük ilkelerine de uygun olması gerekmektedir (Anayasa Mahkemesi, Mustafa AYDIN Başvurusu, Başvuru Numarası: 2013/275, Karar Tarihi: 6/10/2015).

³⁶ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 105.

³⁷ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 106.

³⁸ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 107.

mekten, telefon etmekten ve diğer iletişim araçlarından yararlanmaktan tamamen veya kısmen yoksun bırakılabilir.³⁹ Hükümlüye gelen mektup, faks ve telgraflar, disiplin cezasının infazından sonra kendisine verilir. Aynı türden olsa bile sonraki disiplin cezasının infazına bu işlem yapılmadan başlanamaz. Anne, baba, eş, çocuk ve kardeşlerin ölüm veya ağır hastalıkları ile doğal afet hâllerinde yapılması gereken haberleşmeler ve avukat ile ilişkilerde haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma veya kısıtlama disiplin cezası uygulanmaz.⁴⁰

Tutukluların yazılı haberleşmeleri ile telefon görüşmeleri, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde hâkim veya mahkeme tarafından kısıtlanabilir.⁴¹

4.2.5. Dışarıdan Gönderilen Hediye Kabul Etme Hakkı

Kapalı ceza infaz kurumlarındaki mahpus, iki ayda bir kez ayrıca dinî bayram, yılbaşı veya kendi doğum günlerinde, dışarıdan gönderilen ve kurum güvenliği için tehlikeli olmayan bir hediye kabul etme hakkına sahiptir. Çocuk ve altmış beş yaşını tamamlamış mahpuslar ile beraberinde çocuğu bulunan kadın mahpuslar, idare ve gözlem kurulu tarafından alınacak karar doğrultusunda belirtilen zaman dilimi dışında da hediye kabul edebilir.⁴²

Mahpus, hediye olarak ancak kitap veya giyim eşyası kabul edebilir. Hediye, ziyaretçi tarafından verilebileceği gibi posta veya kargo yolu ile de gönderilebilir. Gönderilen eşya, güvenlik kontrolünden geçirilir. Bir mahpus aynı tarih için bir kez hediye kabul edebilir. Kurumda annesiyle birlikte kalan çocuklara, kurum güvenliğini tehlikeye sokmayan ve çocuk gelişimine uygun olan oyuncak veya diğer eşya ile sağlıklı gıda maddesi

³⁹ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 38, 42.

⁴⁰ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 42.

⁴¹ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 114.

⁴² 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 69.

hediye olarak her zaman gönderilebilir. Hediye edilecek eşyanın tahmini değeri hükümlülerin haftalık olarak yapabilecekleri harcama limitinden fazla olamaz. Açık kurumlar ile çocuk eğitimevlerinde barındırılan mahpuslara gönderilecek hediyelerin cins ve miktarı, bahsedilen kurumların idare ve gözlem kurulu tarafından belirlenir.⁴³

4.2.6. Ziyaretçi Kabul Etme Hakkı

Mahpus, belgelendirilmesi koşuluyla eşi, üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımları ile vasisi veya kayyımı tarafından haftada bir kez ve ayrıca kuruma kabullerinde, zorunlu hâller dışında bir daha değiştirilmemek üzere, ad ve adreslerini bildirdiği en fazla üç kişi tarafından⁴⁴, yarım saatten az ve bir buçuk saatten fazla olmamak üzere çalışma saatleri içinde ziyaret edilebilir. Çocuk hükümlüler için ziyaret süresi bir saatten az, üç saatten fazla olmamak üzere belirlenir. Belirtilenler dışındaki kimselerin ziyaretine Cumhuriyet başsavcılığı tarafından yazılı olarak izin verilebilir.⁴⁵ Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükümlü olanları; eşi, çocukları, torunları, torunlarının çocukları, annesi, babası, büyükannesi, büyükbabası, büyükannesi ve büyükbabasının anne ve babaları, kardeşleri ve vasisi dışında kimse ziyaret edemez.⁴⁶

Görüşler kapalı ve açık olmak üzere iki biçimde yaptırılır. Kurum idaresinin uygun göreceği bir hafta açık görüş, ayın diğer haftaları kapalı görüş olmak üzere, mahpuslar yakınları veya ismini bildirdikleri kişiler ile haftada bir kez olacak şekilde görüşme yapabilir. Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükümlü olanlar, on beş günde bir kez olmak üzere, biri açık, diğeri kapalı görüş biçiminde, ayda iki kez ve bir saati geçmemek

⁴³ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 77.

⁴⁴ İsimleri bildirilen ziyaretçiler ancak ölüm, ağır hastalık, doğal afet, hükümlü ve tutuklunun nakli ya da ziyaretçinin ziyaret olanağını ortadan kaldıracak yerleşim yeri değişikliği gibi zorunlu hâllerde veya ziyaretçinin en son ziyarette bulunduğu tarihten itibaren 6 ay içinde ziyarete gelmemesi halinde değiştirilebilir. Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik, madde 5.

⁴⁵ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 83.

⁴⁶ Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik, madde 11.

üzere görüşme yapabilir. Sağlık kurulu raporu ile engelli olduğu tespit edilen ziyaretçi ya da hükümlü ve tutuklunun engel durumunun kapalı görüş yapmasına uygun olmaması halinde idare ve gözlem kurulu kararı ile kapalı görüş, açık görüş şeklinde yaptırılabilir. Ayrıca idare ve gözlem kurulu tarafından, refakati zorunlu görülmüşse, ziyaret hakkı olan bir başka ziyaretçinin refakatine izin verilebilir. Örgün eğitim kurumlarında öğrenim gören çocuğu bulunan hükümlü ve tutukluların ziyaretleri, personel durumu, kurum güvenliği ve kapasitesi göz önünde bulundurularak idare ve gözlem kurulu kararıyla hafta sonu da yaptırılabilir.⁴⁷ Çocuk kapalı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlü ve tutuklu çocuklar ile açık ceza infaz kurumları ve çocuk eğitimevlerinde kalan hükümlüler görüşlerini her zaman açık görüş şeklinde yapar. Yanında çocuğu bulunan kadın hükümlü ve tutukluların talepleri halinde eş, altsoy ve üstsoyları ile yapacakları kapalı ziyaretler idare ve gözlem kurulu kararı ile açık görüş şeklinde yaptırılabilir.⁴⁸ Mahpuslar, milli bayramlar ve mensubu bulundukları dinin bayramları ile özel günlerde açık görüş yapabilir.⁴⁹

Açık ziyaretler ise, bir buçuk saatten fazla olmamak kaydıyla 09.00 - 17.00 saatleri arasında yaptırılır. Ziyaret süresi, görüşmenin fiilen başladığı andan itibaren işler. Çocuk hükümlü ve tutuklular için ziyaret süresi bir saatten az, üç saatten fazla olmamak üzere belirlenir.⁵⁰

Yabancı uyruklu mahpuslar da eşi, üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımları ile vasisi veya kayyımı tarafından ziyaret edilebilir. Yabancı uyruklu ziyaretçilere öncelikle açık görüş hakkı kullandırılır ve kurumca belirlenen ziyaret günleri dışında da ziyaret yaptırılabilir.⁵¹ Yabancı hükümlülerin, vatandaşı olduğu devletin diplomatik temsilciliği veya

⁴⁷ Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik, madde 5.

⁴⁸ Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik, madde 18.

⁴⁹ Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik, madde 15.

⁵⁰ Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik, madde 17.

⁵¹ Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik, madde 27.

konsolosluğunun ziyaret istemleri, mevzuatta belirlenen esas ve usullere uygun olarak geciktirilmeden yerine getirilir.⁵²

Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde hâkim veya mahkeme, soruşturmanın veya davanın selameti bakımından tutuklunun ziyaretçi kabulünü yasaklayabilir veya bu hususta kısıtlamalar koyabilir.⁵³

Kapalı ve açık ceza infaz kurumlarına ziyaret veya görüşe gelen resmî heyet ve özel ziyaretçiler, kurum güvenliğini tehlikeye sokacak davranışlarda bulunamaz, kurum güvenliği için alınan ve uygulanan yasal ve idarî tedbirlerin değiştirilmesini isteyemezler. Kurumun düzen ve güvenliğini, sağlığı bozabilecek nitelikteki eşya ve maddeler ile her türlü iletişim araçları ve silâhlar kuruma sokulamaz. Ziyaret ve görüşlerde mahpuslara para, kıymetli evrak ve eşya verilemez. Mahpuslar, odalarından çıkış ve dönüşlerinde ayrı yerlerde ve farklı memurlarca üst ve eşya aramasına tâbi tutulurlar. Ziyaret ve görüşlerde kurallara uymayan heyet ve kişilerin ziyaret ve görüşmeleri sürdürmelerine derhâl son verilir. Suç oluşturan davranışlar, ilgili idarî ve adli makamlara bildirilir. Görüşme hakkına sahip özel kişilerin kurum güvenliğinin korunması amacıyla alınan tedbirlere aykırı davranışları ve istekleri nedeniyle görüşme hakları, kurumun en üst amirince bir aydan bir yıla kadar kısıtlanabilir. Ancak mevzuatın avukatlar bakımından getirdiği hükümler saklıdır.⁵⁴

4.2.7. İzinler

Mahpusun dış dünya ile iletişimini sağlayan yollardan bir diğeri de izin hakkıdır. Yüksek güvenlikli ceza infaz kurumlarında bulunanlar dışındaki mahpuslara mazeret izni, özel izin veya iş arama izni verilebilir. İzinde geçen süreler hükümlülükte geçmiş sayılır.⁵⁵

⁵² 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 84.

⁵³ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 114.

⁵⁴ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 86.

⁵⁵ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 93.

4.2.7.1. Mazeret İzni

Hükümlülük süresinin onda birini iyi hâlde geçirmiş olanlara mahpusun isteği ile;

- ◆ Ana, baba, eş, kardeş veya çocuğunun ölümü nedeniyle ceza infaz kurumu en üst amirinin önerisi ve Cumhuriyet başsavcılığının onayı ile,
- ◆ Ana, baba, eş, kardeş veya çocuğunun yaşamsal tehlike oluşturacak önemli ve ağır hastalık hâllerinin veya depresyon, su baskını, yangın gibi felâketler nedeniyle zarara uğradıklarının belgelendirilmesi koşuluyla kurum en üst amirinin görüşü, Cumhuriyet başsavcılığının önerisi ve Adalet Bakanlığının onayı ile yol dışında on güne kadar mazeret izni verilebilir.⁵⁶

Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası alanlar hariç, yüksek güvenlikli ceza infaz kurumunda bulunanlar da dâhil olmak üzere, güvenlik bakımından sakınca oluşturmaması koşuluyla tehlikeli olmayan mahpusun, dış güvenlik görevlisinin refakatinde bulunmak şartıyla, talebi ve Cumhuriyet başsavcısının onayıyla;

- ◆ İkinci derece dâhil kan veya kayın hısımlarından birinin ya da eşinin ölümü nedeniyle cenazesine katılması için yol süresi dışında iki güne kadar,
- ◆ Sağlık Kurulu raporu ile belgelendirilmesi şartıyla ana, baba, eş, kardeş, çocuk ile eşin anne veya babasından birinin yaşamsal tehlike oluşturacak önemli ve ağır hastalık hâllerinin bulunması nedeniyle bunlardan her biri için toplam iki defaya mahsus olmak üzere hasta ziyareti amacıyla yol süresi dışında bir güne kadar izin verilebilir.⁵⁷

⁵⁶ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 94.

⁵⁷ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 94.

Mahpusun izin süresi içinde gece konaklaması gerektiği takdirde, kendi evi veya ikinci derece dâhil kan veya kayın hısımlarından birinin ya da eşinin evinde, güvenli görülen başka bir yerde ya da gidilen yerde bulunan kapalı ceza infaz kurumunda kalmasına, güvenlik hususu değerlendirilmek ve gerekli güvenlik tedbirleri alınmak suretiyle, gidilen yerin valisi tarafından karar verilir.⁵⁸

Mahpusların, izin sırasında gece konakladıkları ev, ceza infaz kurumu veya diğer yerlerde geçirdikleri tüm süreler izin süresine dâhildir. İzin verilen mahpuslardan, kapalı ceza infaz kurumlarında bulunanlar dış güvenlik görevlisi refakatinde; açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitim evlerinde bulunanlar ise refakatsiz izne gönderilir.⁵⁹

4.2.7.1.1. Mahpusların İzin Süresince Uyması Gereken Kurallar

Mahpuslar izinli oldukları süre içerisinde;

- ◆ Alkollü içecek veya uyuşturucu madde kullanamaz.
- ◆ Güvenlik riski teşkil edebilecek veya mahpus sıfatıyla bağdaşmayacak davranışlarda bulunamaz.
- ◆ Taziye amacı dışında telefon görüşmesi yapamaz ve diğer iletişim araçlarını kullanamaz.
- ◆ Medya kuruluşlarına yazılı veya sözlü açıklama yapamaz.⁶⁰

4.2.7.2. Özel İzin

Açık ceza infaz kurumlarında bulunanlarla kapalı ceza infaz kurumunda olup da açık ceza infaz kurumlarına ayrılmaya hak kazananlara, aileleriyle bağlarını sürdürmelerini veya güçlendirmelerini ve dış dünyaya uyumlarını

⁵⁸ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 94.

⁵⁹ Hükümlü ve Tutuklulara Yakınlarının Ölümü veya Hastalığı Nedeniyle Verilebilecek Mazeret İzinlerine Dair Yönetmelik, madde 5.

⁶⁰ Hükümlü ve Tutuklulara Yakınlarının Ölümü veya Hastalığı Nedeniyle Verilebilecek Mazeret İzinlerine Dair Yönetmelik, madde 10.

sağlamak amacıyla kurum en üst amirinin önerisi ve Cumhuriyet başsavcılığının onayı ile üç ayda bir yol hariç yedi güne kadar izin verilebilir. Hastalık veya doğal afet gibi zorunlu hâllerde bu izinler birleştirilerek kullandırılabilir.⁶¹

4.2.7.3. İş Arama İzni

Ceza infaz kurumlarında hükümlülük sürelerinin en az altı ayını ke-sintisiz geçirmiş ve koşullu salıverilmelerine bir ay kalmış mahpuslara olağan yaşantılarına döndüklerinde uyum sorunu ile karşılaşmamaları ve iş bulma olanakları sağlanmak üzere kurum en üst amirinin önerisi ve Cumhuriyet başsavcılığının onayı ile çalışma günleri içinde sekiz saate kadar izin verilebilir.⁶²

4.2.7.4. İzinden Dönme veya Geç Dönme

Salgın hastalık, doğal afet, savaş veya seferberlik durumunda bu sebeplerden dolayı izinden dönemeyen veya geç dönen mahpuslara ceza verilmez. İzin süresini iki gün veya daha az bir süre geçiren mahpuslar hakkında disiplin işlemi yapılır. İzinden dönmeyen veya iki günden fazla bir süre geçtikten sonra dönen mahpuslar ile firar eden mahpuslara bir daha özel izin verilmez.⁶³

Hastalık veya zorunlu bir nedenle dönüşün imkânsız hâle gelmesi durumunda, mahpus izin belgesiyle bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığına başvurur. Bu hâlde, mahpus o yer kurumuna alınır ve durum, en seri haberleşme araçlarıyla izne ayrıldığı kuruma bildirilir. Hastalığın tedavisinin tamamlanması veya zorunlu nedenin ortadan kalkması hâlinde, mahpus dış güvenlik görevlisi nezaretinde izne ayrılmış ise, yine dış güvenlik görevlisi nezaretinde, aksi takdirde serbest olarak izne ayrıldığı

⁶¹ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 95.

⁶² 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 96.

⁶³ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 97.

kuruma gönderilir. İzne gidiş veya dönüş sırasında yolda herhangi bir zorunlu nedenin doğması hâlinde, mahpus en yakın kuruma alınır, bu durum izne ayrıldığı kuruma derhâl bildirilir. İzin dönüşlerinde, yolda geçecek yeterli süreyi dikkate almayan mahpusların durumunda, mazeretlerine bakılmaksızın haklarında disiplin işlemi yapılır.⁶⁴

İzinden dönmeyen veya iki günden fazla bir süre geçtikten sonra dönen mahpuslar hakkında, Türk Ceza Kanununun; tutukevinden, ceza infaz kurumundan veya gözetimi altında bulunduğu görevlilerin elinden kaçan mahpus hakkında altı aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükümlenacağına ilişkin hükmü uygulanır. Ancak salgın hastalık, doğal afet, savaş veya seferberlik durumunda bu sebeplerden dolayı izinden dönmeyen veya geç dönen hükümlülere ceza verilmez.⁶⁵

4.2.7.5. Etkinliklere Katılma Hakkı

Mahpusların toplumsal, ruhsal ve bedensel gelişmelerini sağlamak amacıyla fizik ve ruhsal sağlık durumlarının elverdiği ölçüde spor, beden eğitimi ve eğlendirici etkinliklere katılmalarına müsaade olunur ve olanaklar ölçüsünde yer ve araç sağlanır.

Açık havada çalışmayan veya kapalı kurumlarda bulunan mahpusa, hava koşulları elverdiği ölçüde, günde en az bir saat açık havada gezinmek olanağı verilir. Bu süre içerisinde bireysel spor da yapılabilir. Kurum dışındaki bu tür etkinliklere açık kurumlar ile çocuk eğitim evlerinde bulunan mahpuslar katılabilir.

Açık kurumlarda ve çocuk eğitim evlerinde bulunan mahpuslar, istekli olmaları hâlinde;

⁶⁴ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 117.

⁶⁵ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, madde 292; 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun madde 97.

- ◆ Kurum dışındaki eğitim, ağaçlandırma, çevre düzenlenmesi ve temizlik faaliyetlerine,
- ◆ Doğal afet sonrası yardım faaliyetlerine,
- ◆ Tiyatro, konser veya benzeri sosyal ve kültürel çalışmalara,
- ◆ Spor karşılaşmalarına katılabilirler.

Anılan etkinliklere katılım için, kurumun bulunduğu belediye veya büyükşehir belediyesi sınırları içinde idare ve gözlem kurulu kararı, belediye veya büyükşehir belediyesi sınırları dışında ise Bakanlık izni gereklidir.⁶⁶

4.3. ODA VE EKLENTİLERİNDE BULUNDURULABİLECEK KİŞİSEL EŞYALAR

Tehlikeli hali bulunan mahpuslar ancak bir veya üç kişilik odalarda, diğer mahpuslar ise kurumun kapasitesine ve güvenlik gereklerine göre ceza infaz kurumu yönetimi tarafından belirlenecek sayıda mahpusun kalabileceği odalarda barındırılırlar. Her mahpusa yöresel iklime uygun nitelikte tek tip yatak ve yeterli sayıda yatak takımı verilmelidir.⁶⁷

4.3.1. Gıda Maddeleri ve Kullanılacak Mutfak Malzemeleri

Mahpus, yemeklerin yapılıp mahpuslara dağıtıldığı bir ceza infaz kurumunda kalıyorsa yemek yapmak için ocak ve malzeme bulundurmasına izin verilmez. Yalnız kantinden temin edilebilen sebze, meyve ve diğer gıda maddelerinin koğuş veya odada bulundurulmasına izin verilir.⁶⁸

Mutfağı bulunmayan bir infaz kurumunda koğuş veya oda dışında yemek yapılabilecek bir alan yoksa idare tarafından verilen ve yemek

⁶⁶ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 92.

⁶⁷ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 63.

⁶⁸ Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik, madde 4.

yapmakta kullanılacak her türlü gıda maddesi ve malzeme koğuştta veya odada bulundurulabilir. Yemek yapmakta kullanılan yanıcı ve parlayıcı malzemeler yemek yapıldıktan sonra geri alınır.⁶⁹

4.3.2. Yeme ve İçmede Kullanılan Araç Gereçler

Aşağıdaki araç ve gereçler oda ve eklentilerinde bulundurulabilir:

- ◆ İki adet metal yemek tabağı.
- ◆ İkişer adet cam su bardağı ile çay bardağı ve tabağı.
- ◆ Plastik veya yumuşak metalden imal edilmiş çatal, yemek ve çay kaşığı.
- ◆ Bir adet uç kısmı sivri olmayan on santimetre uzunluğunda bıçak.⁷⁰

4.3.3. Giyim Eşyaları

Mahpuslara talepleri hâlinde, idare tarafından iklime ve sağlığa uygun giysiler verilir. Mahpusların giysileri, iç ve dış güvenlik görevlilerinin giymekte olduğı üniformalara benzer şekil ve renkte olamaz.⁷¹

Mahpuslar koğuşt, oda ve eklentilerinde;

- ◆ Birer adet palto, manto ve mont,
- ◆ İki adet ceket veya ceket yerine kullanılabilen hırka,
- ◆ Dört adet pantolon ve/veya etek,
- ◆ Kadın için iki adet elbise,
- ◆ Bir takım eşofman,

⁶⁹ Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik, madde 5.

⁷⁰ Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik, madde 6.

⁷¹ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 64.

- ◆ Dört adet gömlek,
- ◆ İki adet kazak,
- ◆ İki takım pijama,
- ◆ Bir spor ayakkabısı,
- ◆ Bir kışlık ayakkabı,
- ◆ Bir iskarpin,
- ◆ Üç adet tişört,
- ◆ İki adet kravat,
- ◆ Bir adet kemer,
- ◆ Gerektiği kadar iç çamaşırı, çorap,
- ◆ Bir terlik,
- ◆ Havlu ve bir bornoz,
- ◆ Kaşkol ve şapka

bulundurabilirler. Ek olarak mahpuslar ceza infaz kurumu dışından getirilmesine izin verilen giyim eşyalarından eskiyenlerini, yenileriyle değiştirebilir.⁷²

4.3.4. Süreli veya Süresiz Yayınlar ile Kitaplar

Mahpuslar, süreli ve süresiz yayınları koğuş veya odada bulundurma hakkına sahiptir. Süreli veya süresiz yayınlar ile kitaplara iki nedenle sınırlama getirilebilir:⁷³

- ◆ Mahkemelerce yasaklanmış yayınlar.
- ◆ Kurum güvenliğini tehlikeye düşüren veya müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan yayınlar.

⁷² Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik, madde 7.

⁷³ Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik, madde 8.

4.3.5. Elektrikli Eşya

Mahpus, oda ve eklentisinde elektrikli eşya bulundurmamak istiyorsa kendisinin satın alması ve aydınlatma hariç, bütün elektrikli aletlerini kullandığı elektriğin bedelini karşılaması gerekir. Ayrıca bunların kurum kantininden satın alınması gerekmektedir. Koğuş veya odalarda ne kadar elektrik kullanıldığını ölçmek için her koğuş ve odanın bir elektrik saati bulunmaktadır. Oda ve eklentisinde bulundurulabilecek elektrikli eşyalar şunlardır:⁷⁴

- ◆ Bir adet otuz yedi ekran televizyon, (Oda sistemine geçmemiş ceza infaz kurumlarında, koğuşların durumuna göre, bir adet büyük ekranlı televizyon bulundurulmasına izin verilebilir.)
- ◆ Elektrikli su ısıtıcısı,
- ◆ Saç kurutma makinesi,
- ◆ Büro tipi buzdolabı, (Oda sistemine geçmemiş ceza infaz kurumlarında, koğuşların durumuna göre, (büyük) buzdolabı bulundurulmasına izin verilebilir.)
- ◆ Bir adet vantilatör,
- ◆ Bir adet kulaklıklılı küçük el radyosu.

4.3.6. Müzik Aletleri

Mahpus vurmalı çalgılar dışında saz, ud, gitar, kemençe, keman, flüt, mızık, ney, kanun gibi müzik aletlerinden birisini bulundurma hakkına sahiptir. Ancak müzik aleti elektrikli olamaz ve yalnız idarece belirlenen saatlerde kullanılabilir. Birden çok mahpusun bulunduğu oda veya koğuşlarda, bu konuda bütün mahpusların rızalarının alınması zorunludur.⁷⁵

⁷⁴ Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik, madde 9.

⁷⁵ Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik, madde 10.

4.3.7. Dini Eşyalar

Mahpus, mensup olduğu dinin ibadetlerinde kullanılan eşyayı, dinî yaşamı bakımından zorunlu olan kitap ve eserleri temin edebilir ve bulundurabilir.⁷⁶

4.3.8. Sağlık Malzemeleri

Mahpuslar, koğuş, oda ve eklentilerinde hekim raporuyla belgelenilmek koşuluyla, sağlıkları için gerekli protez ve benzeri tıbbi araçları ve eşyaları bulundurabilir.⁷⁷ Rapor, ceza infaz kurumu revirinden temin edilebilir.

4.3.9. Temizlik Malzemeleri

Mahpuslar, koğuş, oda veya eklentilerinde, kantinden temin edilmek koşuluyla kişisel ve çevresel temizliklerini temin için;

- ◆ Tarak,
- ◆ Saç fırçası,
- ◆ Sabun,
- ◆ Kese,
- ◆ Diş macunu,
- ◆ Diş fırçası,
- ◆ Tıraş sabunu,
- ◆ Şampuan,
- ◆ Parfüm,
- ◆ Krem,

⁷⁶ Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik, madde 11.

⁷⁷ Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik, madde 12.

- ◆ Saç boyası,
- ◆ Çakısı bulunmayan tırnak makası,
- ◆ Plastik saplı tıraş bıçağı,
- ◆ Beş adet plastik elbise askısı,
- ◆ Çamaşır mandalı ve gündelik hayatta kullanılan plastik eşyalar,
- ◆ İdarece uygun görülen uzunlukta çamaşır ipi

bulundurabilir. Merkezi sıcak su sistemi kurulmamış ceza infaz kurumlarında, koğuş veya odaların mevcuduna göre, mahpusların banyo ve diğer temizlik ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla, idare; koğuş veya odaların dışında yeteri kadar tüp gaz bulundurur.⁷⁸

4.3.10. El İşi Faaliyetleri

Mahpusların gerekli malzemeler kantinden temin edilmek koşuluyla, el işi faaliyetlerini, ceza infaz kurumlarının uygun bölümlerinde yapmaları esastır. Ceza infaz kurumunun güvenliğini bozmamak kaydı ile bu faaliyetlerin devamına koğuş, oda ve eklentilerinde izin verilebilir. Maket bıçağı, tornavida gibi kesici ve delici alet ile boyama ve yapıştırma kullanılan madde ve malzemelerin koğuş, oda ve eklentilerinde bulundurulmasına izin verilmez.⁷⁹

4.3.11. Bulundurulabilecek Diğer Eşyalar ile Hayvanlar

Mahpuslar, oda sistemine geçmiş ceza infaz kurumlarının koğuş, oda ve eklentilerinde, bir adet kafes ile bir çift kanarya, bülbül veya muhabbet kuşu gibi küçük kafes kuşu bulundurabilir. Henüz oda sistemine geçmemiş diğer ceza infaz kurumlarında, kafes ve kuş sayısı idare tarafından belirlenir. Koğuş veya odada kuş bulundurulabilmesi için, birlikte kalan mahpusların rızalarının alınması zorunludur.

⁷⁸ Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik, madde 13.

⁷⁹ Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik, madde 14.

Mahpusların kendilerini geliştirmeleri için gerekli görülen eğitim ve kültürel çalışmalarında kullanabilecekleri malzemeleri, koğuş, oda ve eklentiler dışında, idare tarafından uygun görülecek yerlerde ve denetim altında bulundurmasına ve kullanmasına kurum olanakları çerçevesinde izin verilebilir. Mahpuslar, kendilerine idare tarafından verilen nevresim takımı ve battaniye dışında, kantinden temin edilmek şartıyla bir adet nevresim takımı ve iklim koşulları değerlendirilerek idarenin uygun göreceği sayıda battaniye bulundurabilir. Kantinden temin edilmek koşuluyla, her odada bir adet, on kişiden fazla mevcudu olan koğuşlarda ise iki adet, kumar niteliğinde olmayan ve idarece belirlenen, satranç takımı gibi oyunlara ait malzemeler bulundurulabilir. Her oda veya koğuştaki, idare tarafından yaptırılan panolara asılmak ve kurum kantininden temin edilmek koşuluyla birer adet Türk bayrağı, Atatürk resmî, gazete kupürü, haber, yazı fotoğraf ve takvim bulundurulabilir. Her mahpusun kendisine ayrılan yattığı yer veya dolabında, aile fertlerinin fotoğraflarına ait albüm bulundurmasına izin verilir. Mahpuslar nişan ve evlilik yüzüğü, küpe, kolye, toka, tespih ve kol saati ile kantinden temin edilmek koşuluyla bir adet masa saati ve bir adet top bulundurabilir. Kadın mahpuslar, kantin aracılığı ile satın aldıkları makyaj malzemelerini koğuş veya odalarında bulundurabilir. Ceza infaz kurumu iş yurdu yönetim kurulunca kantinde satışına karar verilen, ilgili Yönetmelikte sayılmayan ve kurum güvenliğini tehlikeye düşürmeyen eşyaların stok oluşturmayacak şekilde koğuş, oda ve eklentilerde bulundurulmasına izin verilebilir.⁸⁰

4.3.12. Açık Ceza İnfaz Kurumları ve Çocuk Eğitim Evlerinde Bulunacak Eşyalar

Açık ceza infaz kurumlarında ve çocuk eğitim evlerinde bulunan mahpuslar, kapalı ceza infaz kurumlarında bulundurulabilecek eşyalara ek olarak, ceza infaz kurumunun güvenliğini tehdit etmemek ve kanun-

⁸⁰ Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik, madde 15.

lara aykırı olmamak koşuluyla, cins ve miktarı idare ve gözlem kurulu tarafından belirlenen giyim, gıda ve diğer eşyalarını koğuş, oda ve eklenmelerinde bulundurabilir.⁸¹

4.4. SAĞLIĞA ERİŞİM HAKKI

4.4.1. Mahpusların Muayene ve Tedavisi

Ceza infaz kurumlarında mahpusların yaşam hakları ile beden ve ruh bütünlüklerini korumak üzere her türlü koruyucu tedbir alınmalıdır.⁸² Mahpusların, ceza infaz kurumlarında tutulduğu süre içerisinde sağlığa erişim hakkı en temel haklarından birisidir. Adalet Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı bu hakkı karşılamak ile yükümlüdürler.

Mahpus, beden ve ruh sağlığının korunması, hastalıklarının tanısı için muayene ve tedavi olanaklarından, tıbbî araçlardan yararlanma hakkına sahiptir. Bunun için mahpus öncelikle kurum revirinde, mümkün olmaması hâlinde devlet veya üniversite hastanelerinin mahkûm koğuşlarında tedavi ettirilir.⁸³

Sağlık hizmetlerini yürütmek üzere her kurumda bir revir bulunur. Revir, ceza infaz kurumu tabibinin sorumluluğunda faaliyet gösterir.⁸⁴ Kurumun sağlık koşullarının düzenlenmesi, mahpusun acil veya olağan muayene ve tedavisi revirde bulunan kurumun hekimi tarafından yapılır. Genel veya hastalık nedeniyle yapılan tüm muayene ve tedavi sonuçları, sağlık izleme kartına işlenir ve dosyasında muhafaza edilir. Rızası olsa bile hiçbir hükümlü üzerinde tıbbî deney yapılamaz.⁸⁵

⁸¹ Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik, madde 16.

⁸² 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 6.

⁸³ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 71.

⁸⁴ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 97.

⁸⁵ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 78.

4.4.1.1 Hastaneye Sevk

Mahpusun sağlık nedeniyle hastaneye sevkine gerek duyulduğunda durum, kurum hekimi tarafından derhâl bir raporla ceza infaz kurumu yönetimine bildirilir.⁸⁶ Hastaneye sevk zorunlu görülen mahpusların muayene ve tedavileri, bulunduğu yer ya da en yakın tam teşekküllü devlet veya üniversite hastanesinin hükümlü koşullarında yapılır. Bu hastanelere gönderilen mahpusların başka yerlerdeki hastanelere sevk sağlık kurulu raporuyla; acil ve hayati tehlikesi bulunması hâlinde ise varsa biri hastalığın uzmanı olmak üzere iki uzman hekim tarafından verilen ve başhekim tarafından onaylanan ve hastalığın sebebi, tedavinin hangi sebeple bulunduğu hastanede gerçekleşmediği, hastaya nerede ve ne tür tedavinin uygulanması gerektiğini açıkça belirten bir raporla olur. Bu durumda da en yakın ve hükümlü koşulu bulunan devlet veya üniversite hastaneleri tercih edilir.

Mahpuslar acil haller dışında özel sağlık kuruluşlarına sevk edilmez. Kampüslerde kurulan semt polikliniklerinde, kampüste bulunan ceza infaz kurumu hasta mahpuslarının yanında, başka ceza infaz kurumlarından gelen hasta mahpusların da muayene ve tedavisi yapılabilir.⁸⁷

Bulaşıcı hastalıklar söz konusu olduğunda, tedaviyi sağlayacak nitekte özel bölümü bulunmayan kurumlardaki mahpuslar, derhâl tedavisinin yapılabileceği sağlık kuruluşuna sevk edilir. Kurum idaresi tarafından, hastalığın yayılmasına engel olmak için gerekli önlemler alınır.⁸⁸

Mahpusların hastanelerde muayeneleri, firara karşı engellerin bulunduğu muhafazalı odalarda yapılır. Jandarma muayene esnasında oda dışında bulunur ve gerekli güvenlik tedbirlerini alır. Doktorun yazılı olarak

⁸⁶ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 80.

⁸⁷ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 57., Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetim, Dış Koruma, Hükümlü ve Tutukluların Sevk ve Nakilleri ile Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Protokol, madde 34.

⁸⁸ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik madde 96

talep etmesi halinde jandarma muayene odasında bulunur. Mahpusun kadın olması durumunda ise varsa öncelikle kadın infaz ve koruma memuru muayene odasında bulunur.⁸⁹

Acil veya hayati bir sağlık sorunu dışında mahpusların muayene, tetkik, tahlil ve tedavileri için sağlık kurum ve kuruluşlarına sevklerinde, mümkün olduğu ölçüde önceden randevu alınır ve sevkler jandarma tarafından randevu saatinde sağlık kuruluşunda hazır olunacak şekilde yapılır.⁹⁰

Mahpuslar, acil veya hayati bir sağlık sorunu nedeniyle muayene, teşhis ve tedavi amacıyla kurumun bulunduğu yerdeki sağlık kuruluşuna hekim raporu ile hekimin bulunmaması hâlinde ise kurum amiri veya nöbetçi amirinin yazılı izni ile sevk edilir. Ancak acil durumlarda acil çağrı merkezi vasıtasıyla 112 acil yardım aracıyla sevk istenir.⁹¹

Mahpusların yatarak tedavileri hükümlü koşullarında yapılır. Hükümlü koşulu ve servisi; hastane bünyesinde doğrudan güneş alan diğer hasta odaları ile aynı şartları taşıyan, erkek, kadın ve gerekli durumlarda çocuk olmak üzere en az birer odadan oluşan, firara karşı engellerin bulunduğu, dış güvenliğinin jandarma, iç güvenliğinin ise ceza infaz kurumu personeli tarafından sağlandığı, mahpuslara yatarak tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri verilmek üzere ayrılan bölümlerdir. Bu koşullar ve servislerden tutuklular da yararlanır.⁹²

Hükümlü koşulu yoksa mahpusların tedavileri dış güvenlikten sorumlu güvenlik görevlileri tarafından gerekli önlemler alınarak hasta-

⁸⁹ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetim, Dış Koruma, Hükümlü ve Tutukluların Sevk ve Nakilleri ile Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Protokol, madde 38.

⁹⁰ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetim, Dış Koruma, Hükümlü ve Tutukluların Sevk ve Nakilleri ile Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Protokol, madde 28.

⁹¹ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetim, Dış Koruma, Hükümlü ve Tutukluların Sevk ve Nakilleri ile Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Protokol, madde 29.

⁹² Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 99., Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetim, Dış Koruma, Hükümlü ve Tutukluların Sevk ve Nakilleri ile Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Protokol, madde 32.

nelerin diğer birimlerinde yapılır. Açık kurumlar ile çocuk eğitim evi mahpuslarının kurum dışındaki yatarak tedavileri, tedavi eden kurumun bulunduğu yerdeki kurumun iç güvenlik görevlileri gözetiminde ve mahpus odası dışındaki bir bölümde yapılır.⁹³

4.4.1.2. Hasta Mahpusların Ziyaret Edilmeleri ve Refakatçi Bulundurmaları

Sağlık kuruluşlarında yatarak tedavi gören hükümlü ve tutuklular tedaviyi yapan hekimin uygun görmesi ve Cumhuriyet başsavcılığının izni ile iç güvenlik görevlilerinin nezaretinde ziyaret edilebilir.⁹⁴

Kurum dışında yatarak tedavileri yapılan mahpusların yanında, tedaviyi yapan hekimin raporuyla zorunlu olduğunun bildirilmesi hâlinde, eşi, annesi, babası, kardeşi, çocuğu, bunların olmaması hâlinde Cumhuriyet başsavcılığının uygun gördüğü bir aile yakını refakatçi olarak bulundurulabilir.⁹⁵

Annelerinin yanında kalmakta olan çocukların sağlık nedeniyle kurum dışına sevk edilmeleri hâlinde, ceza infaz kurumu tabibi tarafından verilen raporda veya kurumda bulunan en üst amirin onayı ile zorunlu görülmüşse annesi çocuğuna refakat edebilir.⁹⁶

4.4.1.3. Mahpusların Aşılı ve Verem Taramasından Geçirilmeleri

Ceza infaz kurumlarında, Sağlık Bakanlığınca ulusal aşı programı çerçevesinde, kurum idaresiyle gerekli koordinasyon sağlanarak aile he-

⁹³ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 99.

⁹⁴ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetim, Dış Koruma, Hükümlü ve Tutukluların Sevk ve Nakilleri ile Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Protokol, madde 39.

⁹⁵ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 99.

⁹⁶ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetim, Dış Koruma, Hükümlü ve Tutukluların Sevk ve Nakilleri ile Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Protokol, madde 36.

kimi tarafından mahpusların bulaşıcı ve salgın hastalıklar dışında rızaları alınmak suretiyle aşıları yapılır.⁹⁷

Kapalı ceza infaz kurumunda bulunan mahpusların en az yılda bir defa il sağlık müdürlüğünün uygun gördüğü metotla tüberküloz taraması yapılır ve ayrıca ceza infaz kurumuna yeni gelen her mahpusun muayene edilmesi sağlanır. Bunlardan tüberküloz teşhisi konulanlar ile muayeneleri sırasında tespit edilen şüpheliler, ilgili sağlık kurumlarına sevk edilerek tetkik ve tedavileri yapılır. Tüberkülozlu mahpusların, tedavi ve takibinden sorumlu hekimin belirleyeceği süre içinde, diğer mahpuslardan ayrı yerlerde barınmaları (revir gibi) temin edilir.⁹⁸

4.4.1.4. Sağlık Denetimi

Kurum hekimi, kurumu ayda en az bir kez denetleyerek genel ve özel önlem alınması gereken hastalıklar ile kurumda sağlık koşulları yönünden alınması gereken önerileri içeren bir rapor düzenler ve kurum yönetimine verir.⁹⁹

4.4.2 Beden Eğitimi

Mahpusların toplumsal, ruhsal ve bedensel gelişmelerini sağlamak amacıyla fizik ve ruhsal sağlık durumlarının elverdiği ölçüde spor, beden eğitimi ve eğlendirici etkinliklere katılmalarına müsaade olunur ve olanaklar ölçüsünde yer ve araç sağlanır. Açık havada çalışmayan veya kapalı ceza infaz kurumlarında bulunan mahpuslara, hava koşulları elverdiği ölçüde, günde en az bir saat açık havada gezinmek olanağı verilir. Bu süre içerisinde bireysel spor da yapılabilir. Kurum dışındaki etkinlik-

⁹⁷ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetim, Dış Koruma, Hükümlü ve Tutukluların Sevk ve Nakilleri ile Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Protokol, madde 41.

⁹⁸ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetim, Dış Koruma, Hükümlü ve Tutukluların Sevk ve Nakilleri ile Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Protokol, madde 42.

⁹⁹ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 79.

lere açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitim evlerinde bulunan mahpuslar katılabilirler.¹⁰⁰

4.4.3. Sağlık Servisi ve Sağlık Hizmetleri Personeli

Sağlık servisi, kurumda koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetlerini ceza infaz kurumu tabibinin başkanlığında yerine getiren servistir. Sağlık servisinde; ceza infaz kurumu tabibi, dış tabibi, eczacı, veteriner, diyetisyen, sağlık memuru, hemşire ve hayvan sağlık memuru görev yapar.¹⁰¹

4.4.4. Psiko-Sosyal Yardım Servisi

Psiko-sosyal yardım servisi, mahpusların ruh ve beden sağlığı ve bütünlüğüne ilişkin koruyucu, geliştirici programları araştıran, uygulayan ve gerektiğinde tedavi sürecine katılarak psikolojik destek ve müdahalede bulunan, ayrıca mahpusların bireysel özelliklerini, yaşam koşullarını ve suç işleme nedenlerini belirleyerek bireysel gelişmelerine yardımcı olan, kurum yaşamına uyumlarını ve toplumsal yaşamla uyumlaşmalarını sağlayan ve bireyin yeniden suç işlemesini engelleyecek önlemleri alan ve bu amaçla gerektiğinde kurum en üst amirinin bilgisi dâhilinde, aileler ve sosyal çevreyle görüşme yapan servistir. Ayrıca psiko-sosyal yardım servisinde ceza infaz kurumunda anneleri ile birlikte kalan sıfır-altı yaş grubundaki çocukların psiko-sosyal gelişimleri takip edilir. Psiko-sosyal yardım servisinde, psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog ve çocuk gelişimi uzmanı görev yapar.¹⁰²

4.4.5. Mahpusların Beslenmesi

Mahpusa, Adalet ve Sağlık bakanlıklarınca birlikte belirlenecek kalori esasına göre, sağlıklı ve güçlü kalması için nitelik ve nicelik olarak

¹⁰⁰ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 87.

¹⁰¹ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 13.

¹⁰² Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 12.

besleyici, sağlık koşullarına uygun, makul çeşitlilikte, yaş, sağlık, çalıştığı işin özelliği, dinî ve kültürel gerekleri göz önünde tutularak besin verilir ve içme suyu sağlanır. Mahpus, kendisine verilen günlük besin ve ihtiyaç maddeleri dışındaki ihtiyaçlarını kurum kantininden sağlayabilir. Kantini bulunmayan kurumlarda, bu maddeler, idarenin izin ve kontrolü altında dışardan sağlanabilir. Hasta mahpusa, kurum hekiminin belirleyeceği besinler verilir. Kurumda annesiyle birlikte kalan çocuklara ve süt emziren annelere durumlarına uygun gıda verilir.¹⁰³ Rahatsızlığı bulunanlar veya vejetaryen gibi farklı beslenme tercihleri olan hükümlüler için uygun yemeklerin hazırlanması diyetisyen tarafından sağlanır.¹⁰⁴

4.4.6. Mahpusun Kendisine Verilen Yiyecek ve İçecekleri Reddetmesi

Mahpuslar, hangi nedenle olursa olsun, kendilerine verilen yiyecek ve içecekleri sürekli olarak reddettikleri takdirde; bu hareketlerinin kötü sonuçları ile bırakacağı bedensel ve ruhsal hasarlar konusunda ceza infaz kurumu tabibince bilgilendirilirler. Psiko-sosyal hizmet birimince de bu hareketlerinden vazgeçmeleri yolunda çalışmalar yapılır ve sonuç alınamaması hâlinde, beslenmelerine ceza infaz kurumu tabibince belirlenen rejime göre uygun ortamda başlanır.¹⁰⁵

Beslenmeyi reddederek açlık grevi veya ölüm orucunda bulunan mahpuslardan alınan tedbirlere ve yapılan çalışmalara rağmen hayatî tehlikeye girdiği veya bilincinin bozulduğu ceza infaz kurumu tabibi tarafından belirlenenler hakkında, isteklerine bakılmaksızın kurumda, olanak bulunmadığı takdirde derhâl hastaneye kaldırılmak suretiyle muayene ve teşhise yönelik tıbbî araştırma, tedavi ve beslenme gibi tedbirler, sağlık ve hayatları için tehlike oluşturmamak şartıyla uygulanır.

¹⁰³ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 72.

¹⁰⁴ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 13.

¹⁰⁵ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 82.

Tedbirler, ceza infaz kurumu tabibinin tavsiye ve yönetimi altında uygulanır. Ancak, ceza infaz kurumu tabibinin zamanında müdahale edememesi veya gecikmesi mahpus için hayatı tehlike doğurabilecek ise, bu tedbirlere belirtilen şartlar aranmaksızın başvurulur. Mahpusların sağlıklarının korunması ve tedavilerine yönelik zorlayıcı tedbirler, onur kırıcı nitelikte olmamak şartıyla uygulanır.¹⁰⁶

4.4.7. Mahpusların Sağlık Giderleri

Mahpusun üniversite hastaneleri dâhil sağlık kurumlarındaki muayene, tetkik, kontrol ve tedavi bedelleri Sağlık Bakanlığı, ilaç ve tıbbi malzeme bedelleri ise Adalet Bakanlığı tarafından karşılanır. Sağlık hizmet sunucularına yapılacak tedavi giderlerine ait ödemelerin ne şekilde yapılacağı Sağlık Bakanlığınca belirlenir. Mahpusun, estetik amaçlı veya Sağlık Uygulama Tebliği kapsamında olmayan tedavi giderleri kendisi tarafından karşılanır. İşyurdu'nda çalıştırılan sigortalı hükümlülerin iş kazası veya meslek hastalığı ile analık nedeniyle raporlu bulunmaları hâlinde, raporlu oldukları gün sayısı kadar geçici iş göremezlik ödenekleri Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanır.¹⁰⁷

4.4.8. Sağlığın Korunması Kurallarına Uyma

Mahpus, sağlığının korunması ve salgın hastalıkların önlenmesi için gerekli ve alınmış tedbirlere uymak, kişi sağlığı için tehlike doğuran durumları gecikmeksizin ceza infaz kurumu yönetimine bildirmek, kendi ve içinde yaşadığı ortamın temizliğine uygun davranışlar göstermek zorundadır. Mahpus hem kendi hem de diğer mahpusların sağlığını tehlikeye düşürebilecek eylemlerden kaçınmakla yükümlüdür.¹⁰⁸

¹⁰⁶ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 82.

¹⁰⁷ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 102.

¹⁰⁸ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 27.

4.4.9. Hamile Kadın Mahpusların Doğum İşlemleri

Hapis cezasının infazı, gebelik veya doğum nedeniyle geri bırakılmamışsa, gebe olan kadın mahpusların bulunduğu ceza infaz kurumlarında, doğum öncesi ve doğum sonrası her türlü bakım ve tedavi için özel bir yer ayrılır. Doğumun kurum dışında bir sağlık kuruluşunda gerçekleşmesi için gerekli tedbirler alınır. Ancak, doğum, kurumda gerçekleşmişse çocuğun kurumda doğduğu, doğum belgesine işlenmez.¹⁰⁹

4.4.10. Hapis Cezasının Infazının Hastalık Nedeni ile Ertelenmesi

Aklî hastalığına tutulan hükümlünün cezasının infazı geriye bırakılır ve hükümlü, iyileşinceye kadar sağlık kurumunda koruma ve tedavi altına alınır. Sağlık kurumunda geçen süreler ceza infaz kurumunda geçmiş sayılır. Diğer hastalıklarda cezanın infazına, resmî sağlık kuruluşlarının hükümlülere ayrılan bölümlerinde devam olunur. Ancak bu durumda bile hapis cezasının infazı, hükümlünün hayatı için kesin bir tehlike teşkil ediyorsa hükümlünün cezasının infazı iyileşinceye kadar geri bırakılır. Belirtilen geri bırakma kararı, Adli Tıp Kurumunca düzenlenen ya da Adalet Bakanlığınca belirlenen tam teşekküllü hastanelerin sağlık kurumlarınınca düzenlenip Adli Tıp Kurumunca onaylanan rapor üzerine, infazın yapıldığı yer Cumhuriyet başsavcılığınca verilir. Geri bırakma kararı, hükümlünün tâbi olacağı yükümlülükler belirtilmek suretiyle kendisine ve yasal temsilcisine tebliğ edilir. Hükümlünün geri bırakma süresi içinde bulunacağı yer, kendisi veya yasal temsilcisi tarafından ilgili Cumhuriyet başsavcılığına bildirilir. Hükümlünün sağlık durumu, geri bırakma kararını veren Cumhuriyet başsavcılığınca veya onun istemi üzerine, bulunduğu veya tedavisinin yapıldığı yer Cumhuriyet başsavcılığınca, sağlık raporunda belirtilen sürelerle, bir süre bulunmadığı takdirde birer yıllık dönemlere göre belirtilen yazılı usule uygun olarak incelettirilir. İnceleme sonuçlarına göre geri bırakma kararını veren Cumhuriyet

¹⁰⁹ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 97.

başsavcılığınca, geri bırakmanın devam edip etmeyeceğine karar verilir. Geri bırakma kararını veren Cumhuriyet başsavcılığının istemi üzerine, hükümlünün izlenmesine yönelik tedbirler, bildirimin yapıldığı yerde bulunan kolluk makam ve memurlarınca yerine getirilir. Yazılı yükümlülüklerle aykırı hareket edilmesi hâlinde geri bırakma kararı, kararı veren Cumhuriyet başsavcılığınca kaldırılır. Bu karara karşı İnfaz Hâkimliğine başvurulabilir. Hapis cezasının infazı, gebe olan veya doğurduğu tarihten itibaren bir yıl altı ay geçmemiş bulunan kadınlar hakkında geri bırakılır. Çocuk ölmüş veya anasından başka birine verilmiş olursa, doğumdan itibaren iki ay geçince ceza infaz olunur. Maruz kaldığı ağır bir hastalık veya engellilik nedeniyle ceza infaz kurumu koşullarında hayatını yalnız idame ettiremeyen ve toplum güvenliği bakımından ağır ve somut tehlike oluşturmayacağı değerlendirilen hükümlünün cezasının infazı iyileşinceye kadar geri bırakılabilir.¹¹⁰ Hapis cezasının infazının hastalık nedeni ile ertelenmesine ilişkin hükümler, tutuklular hakkında da uygulanabilir.¹¹¹

4.4.11. Akıl Hastalığı Dışında Ruhsal Rahatsızlığı Olan Mahpusların Cezalarının İnfazı

Hapsedilme ve diğer nedenlerden kaynaklanan akıl hastalığı dışında ruhsal rahatsızlıkları bulunup da ruh ve sinir hastalıkları hastanelerinde tutulmaları gerekli görülmeyerek infaz kurumlarına geri gönderilenlerin cezaları, belirlenen infaz kurumlarının mahsus bölümlerinde infaz edilir.¹¹²

4.4.12. Hücreye Koyma Disiplin Cezası Sırasında Muayene

Hücreye koyma cezasına ilişkin disiplin cezalarının infazından önce ve infazı sırasında mahpus, hekim tarafından muayene edilir. İlginin bu cezaya katlanamayacağı anlaşılırsa cezanın infazı sonraya bırakılır

¹¹⁰ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 16.

¹¹¹ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 116.

¹¹² 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 18.

veya hekiminin belirleyeceği arahklarla infaz edilir. Koşullu salıverilme tarihine kadar mahpusun iyileşemeyeceğinin tam teşekküllü devlet veya üniversite hastanesi sağlık kurulu raporu ile saptanması hâlinde hücreye koyma cezası infaz edilmez; yerine bir günden on güne kadar hücreye koyma cezasını gerektiren eylemlerde iki ay, on bir günden yirmi güne kadar hücreye koyma cezasını gerektiren eylemlerde dört ay süreyle ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası uygulanır. Raporlar infaz dosyasına konulur.¹¹³

4.5. NAKİLLER

Mahpuslar, kendi istekleri veya toplu sevk, disiplin, asayiş ve güvenlik, hastalık, eğitim, öğretim, suç ve yargılama yeri nedenleriyle başka bir kuruma nakledilebilirler.¹¹⁴

Hükümlülerin¹¹⁵ kendi istekleri ile bulundukları kurumdan başka kurumlara nakledilebilmeleri için;¹¹⁶

- ◆ Gitmek istedikleri kurumlardan durumlarına uygun en az üç yeri belirten bir dilekçe vermeleri,
- ◆ Nakil giderlerini peşin olarak ödemeyi kabul etmeleri,
- ◆ Ceza infaz kurumlarında bulunulması gereken sürenin üç aydan fazla olması,
- ◆ İyi hâl göstermeleri, disiplin cezası almamış veya kaldırılmış olması,
- ◆ İstekte bulunulan kurumda yer, kapsama gücü ve sınıfının uygun bulunması ve tutukevi olmaması,

¹¹³ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 48.

¹¹⁴ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 53.

¹¹⁵ Hükümlülerin kendi istekleri ile nakillerine ilişkin hüküm, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 116. maddesinde tutuklular bakımından uygulanacak hükümler arasında sayılmamıştır.

¹¹⁶ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 54.

- ♦ Mahkûmiyet sürelerine uygun hükümlülerin barındırıldığı bir kurum olması,
- ♦ Daha önce disiplin nedeniyle ayrılmak zorunda kaldıkları kurum olmaması gerekir.

Ancak çocuk hükümlüler ile maddi durumunun yetersiz olduğunu belgelendiren hükümlüler bakımından nakil giderlerinin peşin ödenmesi gerekliliği bulunmamaktadır.

Mahpus, hücreye koyma cezasını gerektiren eylemlerde bulunması hâlinde kurum yönetimince hakkında disiplin işlemi yapılır ve kurum en üst amirinin istemi üzerine Bakanlıkça başka kurumlara nakledilebilir. Disiplin cezaları yeni kurumlarda çektirilir. Bu mahpuslar, nakledildikleri kurumlarda, mahkeme kararı, kurum güvenliği, can güvenliği veya hastalık sebepleriyle nakil hariç, altı ay kalmak zorundadırlar.¹¹⁷

Kurumların elverişsiz ve yetersiz kalması, kapsama gücünün aşılması, kullanılamaz hâle gelmesi, asayiş, güvenlik, doğal afet, yangın ve büyük onarım gibi zorunlu nedenlerle başka kurumlara nakledilmeleri gerekli görülen mahpuslar, yargı çevresi dışında Adalet Bakanlığınca belirlenen ve konumlarına uygun olan diğer kurumlara nakledilebilirler.¹¹⁸

Hastaneye sevki zorunlu görülen mahpus, bulunduğu yere en yakın tam teşekküllü devlet veya üniversite hastanesinin hükümlü koğuşuna yatırılır. Bu hastanelere gönderilen mahpusların başka yerlerdeki hastanelere sevki, sağlık kurulu raporuyla, acil ve yaşamsal tehlikesi bulunması hâlinde, varsa biri hastalığın uzmanı olmak üzere iki uzman hekim tarafından verilip, başhekim tarafından onaylanan ve hastalığın sebebi, tedavinin hangi sebeple bulunduğu hastanede gerçekleştirilemediği, hastaya nerede ve ne tür bir tedavi gerektiğini açıkça belirten bir raporla mümkündür. Bu durumda da en yakın ve hükümlü koğuşu bulunan dev-

¹¹⁷ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 55.

¹¹⁸ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 56.

let veya üniversite hastaneleri tercih edilir. Mahpusun bu hastanelerde kontrol ve tedavisinin devam edip etmeyeceğinin sağlık kurulu raporuyla belgelendirilmesi gerekir; aksi hâlde mahpus ait olduğu kuruma iade edilir. Mahpus, acil hâller dışında özel sağlık kuruluşlarında tedavi edilemez. Mahpus, sağlık nedenleriyle bulunduğu kurumda kalmasının uygun olmadığı, kurum hekiminin önerisi ve en üst amirinin isteği üzerine alınacak sağlık kurulu raporuyla belirlendiği takdirde, başka kurumlara nakledilebilir.¹¹⁹

4.6. EĞİTİM VE ÖĞRENİM HAKKI

Anayasa'nın 42 nci maddesine göre, *“Kimse, eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.”* Bu anayasal hak mahpuslar için de geçerlidir.

Ceza infaz kurumlarında bulunduğu süre içinde hükümlüye, kişiliğini geliştirecek, eğitimini güçlendirecek, yeni beceriler elde etmesini, suç işleme eğilimini yok etmeyi sağlayacak ve salıverilme sonrasına hazırlayacak programlar uygulanır. Hükümlünün yaş, ceza süresi ve yeteneklerine öncelik verilerek ekonomik ve kültür durumuna uygun biçimde düzenlenen eğitim programları; temel eğitim, orta ve yükseköğretim, meslek eğitimi, din eğitimi, beden eğitimi, kütüphane ve psiko-sosyal hizmet konularını kapsar.¹²⁰

Açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitim evlerinde bulunan mahpusların örgün ve yaygın, kapalı ceza infaz kurumunda bulunan mahpusların yaygın öğretimden yararlanmaları sağlanır.¹²¹ Hükümün uygulanmasına ve sınavlara ilişkin usul ve esasların yönetmelikle belirleneceği düzenlenmiştir.

¹¹⁹ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 57.

¹²⁰ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 75.

¹²¹ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 76.

Açık kurumlar ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlülerin ör-
gün ve yaygın, kapalı kurumlarda bulunan hükümlülerin yaygın öğre-
timden yararlanmaları sağlanır.¹²²

Ceza infaz kurumları, olanaklar elverdiği ölçüde, eğitim ve öğretimle
ilgili özel kurslar açabilir. Bu amaçla, Millî Eğitim Bakanlığı, diğer ba-
kanlıklar ile kamu kuruluşları ve özel kuruluşlarla iş birliği yapar.¹²³ Eği-
tim ve öğretimle ilgili araç ve gereçleri sağlayamayan mahpuslara, bu
araç ve gereçler ceza infaz kurumu tarafından sağlanır.¹²⁴

4.6.1. Çocuk Eğitim Evleri

Çocuk eğitim evleri; çocuk mahpuslar hakkında verilen cezaların,
mahpusların eğitilmeleri, meslek edinmeleri ve yeniden toplumla bü-
tünleştirilmeleri amaçları güdülerek yerine getirildiği tesislerdir. Bu ku-
rumlarda firara karşı engel bulundurulmaz; kurum güvenliği iç güvenlik
görevlilerinin gözetim ve sorumluluğunda sağlanır. Kurum içinde veya
dışında herhangi bir eğitim ve öğretim programına devam eden ve on
sekiz yaşını dolduran çocukların, eğitim ve öğretimlerini tamamlayabil-
meleri bakımından yirmi bir yaşını bitürinceye kadar bu tesislerde kalma-
larına izin verilebilir.¹²⁵

4.6.2. Öğrenim Sebebiyle İnfazın Ertelenmesi

Kasten işlenen suçlarda üç yıl, taksirle işlenen suçlarda ise beş yıl veya
daha az süreli hapis cezalarının infazına başlanmış olsa bile hükümlü-
nün yükseköğrenimini bitirebilmesi sebebiyle Cumhuriyet Başsavcılığın-
ca bir yılı geçmeyen sürelerle hapis cezasının infazına ara verilebilir. An-
cak bu ara verme iki defadan fazla olamaz. Ertelene isteminin kabulü,

¹²² Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 89.

¹²³ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 90.

¹²⁴ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 91.

¹²⁵ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 15.

güvence gösterilmesine veya diğer bir şarta bağlanabilir. Bu hükümler; terör suçları, örgüt faaliyetleri çerçevesinde işlenen suçlar ve cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlardan mahkûm olanlar, mükerrirlere özgü infaz rejimi uygulanmasına karar verilenler, disiplin veya tazyik hapsine mahkûm olanlar hakkında uygulanmaz.¹²⁶

4.6.3. Eğitim ve Öğretim Servisi

Ceza infaz kurumundaki eğitim ve öğretim hizmetleri ile kültürel etkinlikler ve kütüphane çalışmalarının yürütüldüğü servistir. Kurumların eğitim ve öğretim servislerinde öğretmen, eğitim uzmanı ve kütüphaneci görev yapar.

Öğretmen ve eğitim uzmanının görevleri şunlardır:¹²⁷

- ◆ Mahpusların eğitim ve öğretimleri ile manevî kalkınmalarını sağlamak,
- ◆ Örgün ve yaygın eğitime devam eden mahpusların okul kayıtları, sınava giriş işlemleri, sevk hâlinde okul kayıtlarının nakledilmesi gibi eğitim ve öğretimleri için gerekli her türlü işlemleri yürütmek ve konu hakkında bilgilendirme yapmak,
- ◆ Her yılın eğitim ve öğretim döneminin başlangıcında eğitim ve öğretim, kurs gibi görev alanına giren konularda bir yıllık plan hazırlayarak kurum en üst amirine sunmak,
- ◆ Yıl içinde değişebilecek koşullar nedeniyle, yıllık plânda değişiklikler yapmak,
- ◆ Eğitim ve öğretim istatistiklerini düzenlemek,
- ◆ Kütüphanecinin bulunmadığı hâllerde onun görevlerini yerine getirmek,

¹²⁶ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 17.

¹²⁷ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 14.

- ♦ Okuma yazma bilmeyen mahpuslara, okuma yazma öğretmek,
- ♦ Herhangi bir sebeple öğrenme güçlüğü görülenleri, kurum en üst amirine bildirmek,
- ♦ Kurumda eğitim ve öğretim faaliyetlerine devam edenlerin isimlerini, başladıkları tarihi, hangi sınıfa devam ettiklerini, başlangıçtaki öğrenim düzeylerini, eğitim ve öğretimde gösterdikleri ilerlemeyi, başarısını, devam sürelerini, sınıf yükselmelerini, davranış notlarını, gözlem değerlendirme veya gelişim değerlendirme raporunun ilgili bölümüne kaydetmek.

4.6.4. Yetişkin I. ve II. Kademe Eğitimi Başarı Kursları

Ceza infaz kurumlarında okuma yazma bilmeyen veya yetişkin II. kademe eğitimi başarı belgesi bulunmayan 65 yaş altı, sağlık durumu elverişli genç ve yetişkin mahpuslar için yetişkin I.ve II. kademe eğitimi başarı kursları açılacaktır. Bu eğitim, kurumda okuma yazma bilmeyen ve II. kademe yetişkin eğitimi başarı belgesi veya ilköğretim diploması bulunmayan mahpus kalmayana kadar kurum idaresinin desteğiyle, öğretmen tarafından sürdürülecektir.

21.2.2000 tarihli “Millî Eğitim Bakanlığı ile Adalet Bakanlığı İşbirliğinde Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevlerindeki Hükümlü ve Tutuklulara Yönelik Çeşitli Eğitim Faaliyetlerinin Düzenlenmesine Dair İşbirliği Protokolü” uyarınca yetişkin I. kademe eğitimi okuma yazma kursu, asgari 10 kursiyer olmasına bakılmaksızın -bir kursiyer bile olsa- açılacaktır. Yetişkin II. kademe eğitimi başarı kursu ise en az 5 kursiyer ile açılacaktır.

Kurslar, kadrolu öğretmenler tarafından, kadrolu öğretmen bulunmaması veya ihtiyacı karşılamaması hâlinde il veya ilçe halk eğitim müdürlüklerinden temin edilen öğretmenlerle açılacaktır. Bu programlarda okutulacak kitaplar, Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel

Müdürlüğünden sağlanacaktır. Ders kitaplarının sağlanamaması hâlinde, durum Bakanlığa bildirilecektir.¹²⁸

4.6.5. Açık İlköğretim Okulu ve Açık Öğretim Lisesi

Açık İlköğretim Okuluna, yetişkin II. kademe eğitimi başarı kursunu tamamlayıp başarı belgesi alan, ilkokulu bitiren, ortaokul 1,2,3. veya ilköğretim okulu 6,7,8. sınıflardan ayrılan, ortaokulu dışarıdan bitirme sınavlarına kayıtlıyken terk eden genç ve yetişkinler başvurabilir. Bu nedenle, kuruma gelen tüm mahpusların öğrenim durumları tespit edilerek, belirtilen şartları taşıyanlara açık ilköğretim okuluna başvuru hakkında bilgi verilerek, okula devam etmeleri sağlanacaktır.

Açık Öğretim Lisesine, ortaokul veya ilköğretim mezunu ya da lise 1. 2. ve 3. sınıflardan ayrılan genç ve yetişkin mahpuslar başvurabilir. Belirtilen şartları taşıyanlara Açık Öğretim Lisesine başvuru hakkında bilgi verilerek, okula devam etmeleri özendirilecektir. Açık İlköğretim Okulunda her türlü hizmet ücretsiz verilir. Açık Öğretim Lisesinde ise diploma gideri dışında ücret alınmayacaktır.

Öğrencilerin kayıt işlemleri yakınlarından biri tarafından yapılabilir. Kayıt işlemi öğrencinin bulunduğu ceza infaz kurumunun bağlı olduğu il/ilçede gerçekleştirilecektir. İşlemlerin öğrencinin yakınları tarafından yapılamaması hâlinde kayıt, ceza infaz kurumu idaresince görevlendirilecek bir personel tarafından il/ilçe halk eğitim müdürlükleri aracılığıyla yapılacaktır. Sınavlar, sınav merkezleri olarak belirlenmiş ceza infaz kurumlarına gönderilecek olan sınav komisyonları tarafından yapılacaktır.¹²⁹

¹²⁸ Genç ve Yetişkin Hükümlü ve Tutukluların Eğitim ve İyileştirilme İşlemleri ve Diğer Hükümler Hakkında Genelge (Tarih: 27.7.2007, Genelge No: 46/1).

¹²⁹ Genç ve Yetişkin Hükümlü ve Tutukluların Eğitim ve İyileştirilme İşlemleri ve Diğer Hükümler Hakkında Genelge (Tarih: 27.7.2007, Genelge No: 46/1).

4.6.6. Açık Öğretim Fakültesi

Açık Öğretim Fakültesi sınavları, Açık Öğretim Fakültesi Dekanlığı ile iş birliği yapılarak ceza infaz kurumlarına gönderilen sınav komisyonları tarafından gerçekleştirilecektir. Kayıt işlemi öğrencinin bulunduğu ceza infaz kurumunun bağlı olduğu il merkezinde yapılacaktır. Açık Öğretim Fakültesini kazanan mahpus öğrencilerin kayıt işlemleri yakınlarından biri tarafından yapılabilir. İşlemlerin öğrencinin yakınları tarafından yapılamaması hâlinde, öğrencinin bulunduğu kurum tarafından sınav merkezi olan kuruma bilgi verilerek, gerekli belgeleri gönderecek ve kayıt işlemi il merkezlerindeki sınav merkezi olan ceza infaz kurumlarından yapılacak müracaatlarla birlikte, sınav merkezi olan kurum idaresince görevlendirilecek bir personel tarafından gerçekleştirilecektir.

Kuruma açık öğretim fakültesi öğrencisi olan yeni bir yetişkin ve genç mahpus geldiğinde, hangi ceza infaz kurumundan geldiği de bildirilip, Yetişkin ve Genç Açık Öğretim Fakültesi Tutuklu/Hükümlü Sınav Başvuru Formu düzenlenerek Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne gönderilecektir.

Açık öğretim fakültesi dekanlığı ile varılan mutabakat gereğince, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından süresinde bildirilmeyen mahpus öğrenciler kurumlarda sınavlara alınmamaktadır. Bu sebeple açık öğretim fakültesine yeni kayıt olan mahpus öğrenciler ile her yıl ara, yılsonu ve bütünleme sınavları öncesinde kurum içinde yapılacak taramalarla tespit edilen açık öğretim fakültesi öğrencisi yetişkin ve genç mahpuslara ilişkin bilgileri içeren formlar her bir öğrenci için ayrı ayrı düzenlenerek, en geç sınavların yapılacağı tarihten bir ay önce, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün eğitim birimine faksla gönderilecektir. Ceza infaz kurumuna yeni gelen mahpus olduğu takdirde sınavdan 21 gün öncesine kadar faks ve telefonla bildirim yapılabilir. Açık öğretim fakültesi dekanlığı sınava 21 günden az süre kaldığında yapılan sınav bil-

dirimlerini kesinlikle kabul etmemektedir. Bu süre geçtikten sonra mahpusların sınava katılması mümkün olmayacaktır.¹³⁰

4.6.7. Açık İlköğretim Okulu, Açık Öğretim Lisesi ve Açık Öğretim Fakültesine İlişkin Ortak Hükümler

Mahpus öğrenciler; yol ve diğer şartlar göz önünde bulundurularak, kapalı kurumlardan dış güvenlik görevlisi muhafazasında, açık kurumlardan sivil giyimli iç güvenlik görevlisi nezaretinde, sınavdan en az iki saat önce, sınava katılacakları ceza infaz kurumunda bulunacak şekilde sevk edilecek, sınavdan sonra bekletilmeden kurumlarına iade edilecektir. Açık ceza infaz kurumundan gelen mahpuslar sınav saatine kadar mümkün olduğunca diğer mahpuslardan ayrı yerlerde barındırılacaktır.

Kayıt ve sınav harçlarını, yol masraflarını ödeyemeyecek durumdaki mahpusların bu tür masraflarının karşılanması için, il veya ilçe sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfından, gönüllü kurum ve kuruluşlardan yardım istenecektir. Gerekirse yol masrafları eğitim kurulu kararıyla emanet para faizi hesabından veya kurum olanaklarıyla karşılanacak, mahpus öğrenciler maddi nedenlerle mağdur edilmeyecektir.

Öğrencilerin salıverilmeleri hâlinde ikamet edeceklerini belirttikleri adresleri, ilgili okullara ceza infaz kurumu idaresi tarafından bildirilecektir. Ayrıca öğrenciler, salıverildikten sonra adres ve sınav yeri değişikliklerini okul müdürlüklerine bildirmeleri hususunda uyarılacaktır.

Sevk ve nakil tarihinin sınav tarihine yakın olması durumunda, toplu sevk, açığa ayrılma ve kendi istekleriyle nakil hâllerinde, öğrencinin mağdur olmaması için, sevk ve nakil işlemi sınavlardan sonra yapılacaktır. Açık ilköğretim okulu, açık öğretim lisesi sınavları ile Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan

¹³⁰ Genç ve Yetişkin Hükümlü ve Tutukuların Eğitim ve İyileştirilme İşlemleri ve Diğer Hükümler Hakkında Genelge (Tarih: 27.7.2007, Genelge No: 46/1).

diğer sınavlara 1 hafta, açık öğretim fakültesi sınavlarına 21 gün, iş ve meslek kursları ile Yetişkin I. ve II. Kademe Eğitimi Başarı kursu sonu sınavlarına 1 ay kala sevk ve nakil yapılmayacaktır. Disiplin, duruşma, hastalık, güvenlik ve zorunlu nedenlerle nakil yapmak gerekiyorsa, öğrencinin sevk yapılacağı ve aynı gün Ceza ve Tevkifvleri Genel Müdürlüğüne bilgi verilecektir. Sınav tarihinden önce salıverilen öğrenci, sınav giriş belgesinde yazılı sınav merkezinde sınava girebilecektir.¹³¹

4.6.8. Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi ve Millî Eğitim Bakanlığı Tarafından Yapılan Sınavlar

Genelge kapsamında Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavı, Kamu Personel Seçme Sınavı ve benzeri sınavlar, sınav merkezi olan ceza infaz kurumlarında yapılmaktadır.

Mahpusların sınav başvuruları yakınları tarafından yapılabilir, yapılamaması hâlinde, başvuru ceza infaz kurumlarının bulunduğu mahalde yapılabilir. Sadece il merkezlerinde başvuru yapılıyorsa, öğrencinin bulunduğu kurum tarafından sınav merkezi olan kuruma bilgi verilerek, gerekli belgeler gönderilecek ve başvuru işlemi il merkezlerindeki sınav merkezi olan ceza infaz kurumlarından yapılacak müracaatlarla birlikte, sınav merkezi olan kurum idaresince görevlendirilecek bir personel tarafından gerçekleştirilecektir. Sınavların başvuru tarihi ceza infaz kurumu öğretmeni, yokluğunda ise eğitimden sorumlu personel tarafından takip edilecektir.¹³²

¹³¹ Genç ve Yetişkin Hükümlü ve Tutukluların Eğitim ve İyileştirilme İşlemleri ve Diğer Hükümler Hakkında Genelge (Tarih: 27.7.2007, Genelge No: 46/1).

¹³² Genç ve Yetişkin Hükümlü ve Tutukluların Eğitim ve İyileştirilme İşlemleri ve Diğer Hükümler Hakkında Genelge (Tarih: 27.7.2007, Genelge No: 46/1).

4.6.9. Yükseköğretim Çalışmaları

Herhangi bir yükseköğretim kurumuna devam ederken tutuklanan veya hüküm giyen öğrencilerin ya da ceza infaz kurumundayken üniversite sınavını kazanan mahpusların kapalı ceza infaz kurumlarından, okullarının kabul etmesi durumunda, dış güvenlik görevlisi muhafazasında, açık ceza infaz kurumlarından iç güvenlik görevlisi nezaretinde ara, yılsunu, bütünleme ve mazeret sınavlarına katılmaları sağlanacaktır. Talebi olması hâlinde okullarının kabul etmesi koşuluyla kayıt dondurma işlemi yapılması için girişimlerde de bulunulacaktır. Öğrencinin sınava gireceği yere sevk edilmesi için gerekli süre de dikkate alınarak, sınavdan en az on gün önce akademik takvim, öğrenci belgesi ve öğrencinin dilekçesi bir üst yazıyla Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün eğitim birimine fakslanacaktır. Açık ceza infaz kurumlarında bulunan mahpuslar, kurumla aynı büyükşehir belediyesi veya belediye sınırları içinde olan herhangi bir yükseköğretim kurumunda okuma hakkını kazandıklarında, okullarının kabul etmesi hâlinde, talepleri doğrultusunda, mahpusların okullarına devam etmeleri ve örgün eğitimden yararlanmaları sağlanacaktır. Açık ceza infaz kurumu mahpuslarının okullarına devam etmeleri sağlarken aşağıdaki kurallara uyulacaktır:

- ◆ Okullarından alınan akademik takvim, ders ve sınav programına göre okula gitmeleri sağlanacak, bunun dışındaki süreleri öğrenci kurumda geçirecektir. Bu nedenle her hafta öğrencilerin okullarından devam veya devamsızlık durumunu gösteren belge alınarak kontrol edilecektir.
- ◆ Okula gidiş ve gelişlerinin sorumluluğu ile her türlü masrafları öğrencilere ait olup, belirlenmiş saatlerde çıkışları ve girişleri takip edilecektir.
- ◆ Öğrencinin rapor ve izin dışında devamsızlık yapmasına müsaade edilmeyecektir.

- ♦ Öğrencinin, yaz tatili ile ara tatillerde, gerekli görülmesi hâlinde iş yurdu çalışmalarına katılmaları sağlanacaktır.¹³³

Kapalı ve açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitim evlerinde ancak, eğitim ve iyileştirme programları çerçevesinde kurum yönetimince belirlenen yerlerde görsel ve işitsel eğitim araç ve gereçlerinin kullanımına izin verilebilir. Eğitim ve iyileştirme programları gerekli kıldığı takdirde denetim altında internetten yararlanılabilir. Mahpus, odasında bilgisayar bulunduramaz. Ancak, Adalet Bakanlığının uygun görmesi hâlinde eğitim ve kültürel amaçlı olarak bilgisayarın ceza infaz kurumuna alınmasına izin verilebilir.¹³⁴ Uzaktan eğitime katılacak öğrenciler, personel nezaretinde internetten yararlandırılacaklardır.

4.7. KÜLTÜR VE SANAT ETKİNLİKLERİNE KATILMA, İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ

Ceza infaz kurumlarında, olanaklar elverdiğince, kültürün ve sanatın çeşitli dallarını temsil eden programlar hazırlanır ve mahpusların bunlara katılmaları hususundaki usûller düzenlenir. Bu programların temel hedefi, mahpusların ifade yeteneklerini geliştirmelerini ve bilgilerini arttırmalarını sağlamaktır. Kurumun kültür ve sanat programları, Adalet Bakanlığınca belirlenen esaslara göre kurum en üst amiri tarafından düzenlenir. Bu maksatla devletin kültür ve sanat işleriyle görevli kuruluşları gerekli yardımları yaparlar. Mahpusların ifade özgürlüğü çerçevesinde gerçekleştirebilecekleri yayın etkinlikleri, kurumda çalışma esaslarını düzenleyen hükümlere ve bu husustaki koşullara bağlıdır.¹³⁵

¹³³ Genç ve Yetişkin Hükümlü ve Tutukluların Eğitim ve İyileştirilme İşlemleri ve Diğer Hükümler Hakkında Genelge (Tarih: 27.7.2007, Genelge No: 46/1).

¹³⁴ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 67.

¹³⁵ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 60.

4.8. KURLARDAN YARARLANMA HAKKI

Hükümlü, çalışma saatleri dışında ve belirlenecek düzene göre idarece tertiplenen kurslara katılabilir ve kütüphaneden yararlanabilir. Bu konudaki programlar uzmanların önerileri ve hükümlünün istekleri dikkate alınarak kurum yönetimince belirlenir.¹³⁶ Düzenlenecek kursların konusu, süresi, saati ve bunlardan hükümlülerin yararlanma koşulları kurum iç yönergesi ile belirlenir. Düzenlenecek kursların konusu, süresi, saati ve bunlardan hükümlülerin yararlanma koşulları kurum iç yönergesi ile belirlenir.¹³⁷

4.9. KÜTÜPHANE VE KİTAPLIKTAN YARARLANMA HAKKI

Ceza infaz kurumlarında, kurumun büyüklüğüne göre, kütüphane veya kitaplık oluşturulur. Kütüphanelerde veya kitaplıklarda verilen derslere kaynaklık edecek kitapların yanı sıra olanaklar ölçüsünde mahpusların boş zamanlarını değerlendirmelerini, okuma alışkanlığı edinmelerini ve kültür bakımından ufuklarını geliştirmelerini sağlayacak kitaplar da bulundurulur. Mahpusa kurum kütüphanesinden yararlanma imkânı verilir. Ayrıca, mahpuslar kamu kurum ve kuruluşlarına bağlı kütüphanelerde bulunan yayınlardan yararlandırılabilir.¹³⁸

4.8.1. Kuruma Alınacak Yayınların Belirlenmesi

Satın alınacak yayınlar mahpusların talepleri değerlendirilmek suretiyle kütüphaneci veya öğretmenlerin teklifi, eğitim kurulunun onayı ile belirlenir. Bağış yoluyla temin edilen yayınlar eğitim kurulu onayıyla kuruma kabul edilir.¹³⁹ Diğer bakanlıklara bağlı kütüphane ve kitaplıklardan okutulmak üzere ödünç süreli ve süresiz yayınlar alınabilir.¹⁴⁰

¹³⁶ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 88.

¹³⁷ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 73.

¹³⁸ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 61.

¹³⁹ Ceza İnfaz Kurumları Kütüphane ve Kitaplık Yönergesi, madde 8.

¹⁴⁰ Ceza İnfaz Kurumları Kütüphane ve Kitaplık Yönergesi, madde 9.

4.8.2. Kuruma Kabul Edilmeyecek Yayınlar

Mahkemelerce yasaklanmış olan, mahkemelerce yasaklanmamış olsa bile kurum güvenliğini tehlikeye düşürdüğü veya müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsadığı eğitim kurulu kararıyla tespit edilen hiçbir yayın kuruma kabul edilmez.¹⁴¹

4.8.3. Kütüphane ve Kitaplıktan Yararlanma Usulü

İdare ve Gözlem Kurulunun kararıyla, iyi hal gösteren mahpuslar, kütüphanede bulunan yayınları okumak, araştırma yapmak veya eğitim çalışmalarında bulunmak üzere, belirlenecek düzene göre kütüphaneden yararlanabilirler.¹⁴²

Yayınlar a ait bilgiler ile tasnif numaralarını gösteren listeler ile yayınların eskimesini, yıpranmasını ve kirlenmesini önleyici tedbirleri içeren talimatlar mahpuslara duyurulur.¹⁴³ Yayınlardan yararlanmak istenmesi durumunda, “Yayın İsteme Formu” doldurup, kütüphane veya kitaplık sorumlusuna verilir.¹⁴⁴

Mahpuslara verilecek yayın sayısı, kütüphane ve kitaplık hizmetlerini aksatmayacak, oda veya koğuş düzenini bozmayacak şekilde, oda veya koğuştaki mahpus mevcudu ile kütüphane veya kitaplıkta bulunan yayın sayısı dikkate alınarak eğitim kurulu kararıyla belirlenir. Verilen yayınlar, en çok on beşinci günün sonunda kütüphane veya kitaplığa iade edilir. Bu sürenin bitiminde, sürenin uzatılmasını isteyenlere; yayın adedine, yayına gösterilen ilgiye ve faydalanma maksadına göre kütüphane veya kitaplık sorumlusu tarafından ek süre verilebilir.¹⁴⁵

¹⁴¹ Ceza İnfaz Kurumları Kütüphane ve Kitaplık Yönergesi, madde 11..

¹⁴² Ceza İnfaz Kurumları Kütüphane ve Kitaplık Yönergesi, madde 27.

¹⁴³ Ceza İnfaz Kurumları Kütüphane ve Kitaplık Yönergesi, madde 28.

¹⁴⁴ Ceza İnfaz Kurumları Kütüphane ve Kitaplık Yönergesi, madde 34.

¹⁴⁵ Ceza İnfaz Kurumları Kütüphane ve Kitaplık Yönergesi, madde 30.

4.9. SÜRELİ VE SÜRESİZ YAYINLARDAN YARARLANMA HAKKI

Mahpuslar, mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla süreli ve süresiz yayınlardan bedelini ödeyerek yararlanma hakkına sahiptir. Resmî kurumlar, üniversiteler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla Cumhurbaşkanınca vergi muafiyeti tanınan vakıflar ve kamu yararına çalışan dernekler tarafından çıkartılan gazete, kitap ve basılı yayınlar, mahpuslara ücretsiz olarak ve serbestçe verilir. Eğitim ve öğretimine devam eden mahpusların ders kitapları denetime tâbi tutulamaz.¹⁴⁶

Kurum disiplinini, düzenini veya güvenliğini bozan ya da tehlikeye düşüren, mahpusların iyileştirilmesi amacına ulaşmayı zorlaştıran yahut müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan hiçbir yayın mahpusa verilmez. Basın İlan Kurumu aracılığıyla resmî ilan ve reklam yayınlama hakkı bulunmayan gazeteler, ceza infaz kurumuna kabul edilmez. Ancak ilan ve reklamın geçici süreyle kesilmesi hâli, bu hükmün dışındadır. Yabancı dilde yayımlanmış gazete ve dergilerin ceza infaz kurumuna kabul edilmesinde Adalet Bakanlığı yetkilidir.¹⁴⁷

4.10. DİN VE VİCDAN ÖZGÜRLÜĞÜ

Mahpus, ceza infaz kurumunda, mensup bulunduğu dinin ibadetlerini, düzeni bozmayacak ve çalışmayı engellemeyecek biçimde serbestçe yerine getirebilir ve ibadette kullanılan eşyayı, dinî yaşamı bakımından zorunlu olan kitap ve eserleri temin ve bulunduğu yerlerde muhafaza edebilir.¹⁴⁸

Mahpusun mensup bulunduğu dinin görevlilerince ziyaret edilmesine ve onlarla iletişim kurmasına, kurum güvenliğini tehlikeye düşür-

¹⁴⁶ 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 62.

¹⁴⁷ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 62.

¹⁴⁸ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 70.

memek koşuluyla izin verilir.¹⁴⁹ Yabancı temsilcilikler dışında, Türkiye Cumhuriyeti'nin yetkili makamları tarafından faaliyetleri kabul edilmiş olan dinlerin resmî temsilcileri ve din adamları, yabancı uyruklu kişileri, Adalet Bakanlığının izni ile ziyaret edebilir. Ancak bu ziyaretin ilgili mahpus tarafından da kabul edilmesi gerekir.¹⁵⁰

Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin kurallar mahpusların ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, doğum, felsefî inanç, millî veya sosyal köken ve siyasî veya diğer fikir yahut düşünceleri ile ekonomik güçleri ve diğer toplumsal konumları yönünden ayırım yapılmaksızın ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınmaksızın uygulanır.¹⁵¹ Ayrıca mahpuslara dini ve kültürel gereklilikleri göz önünde tutularak besin verilir.¹⁵²

4.11. OY KULLANMA HAKKI

Taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler oy kullanamazlar. Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde oy kullanılması ve oyların sayım ve dökümünde seçim emniyeti açısından alınması gerekli tedbirler Yüksek Seçim Kurulu tarafından tespit edilir ve görevli hâkimin yerinde yönetim ve denetimi altında yapılır.¹⁵³ Taksirli suçlardan hüküm giymiş mahpusların oy kullanabilmeleri için seçmen kütüğüne kayıt yapttırmaları gerekmektedir.

Oy verme gününe kadar, haklarında seçme yeterliğini kaybettiğine dair yetkili mercilerden resmî belge gelmiş bulunan seçmenler ile tutuklu sandık seçmen listesine kaydedilmiş olup da tahliye edilen veya taksirli suçlar dışında bir suçtan hüküm giyerek cezası kesinleşenlerin durumlarını gösteren resmî belge gelmiş bulunanlara, seçmen listesinde kayıtlı

¹⁴⁹ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 70.

¹⁵⁰ Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik, madde 31.

¹⁵¹ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 2.

¹⁵² 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 72.

¹⁵³ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982, madde 67.

olsalar bile oy kullanırlmaz ve bu husus sandık kurulunca tutanağa geçirilir.¹⁵⁴

4.12. DİSİPLİN CEZA VE TEDBİRLERİ, ÖDÜLLENDİRME

4.12.1. Disiplin Ceza ve Tedbirleri

Mahpus hakkında kurumda, düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun ve yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlâl ettiğinde, eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre Kanunda belirtilen disiplin cezaları uygulanır.¹⁵⁵

Bu çerçevede, çocuklar haricindeki mahpuslar hakkında uygulanabilecek disiplin cezaları ağırlık derecesine göre şunlardır:

- ◆ Kınama,
- ◆ Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma,
- ◆ Ücret karşılığı çalışılan işten yoksun bırakma,
- ◆ Haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma veya kısıtlama,
- ◆ Ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma,
- ◆ Hücreye koyma.

Toplu, bedensel, zalimane, insanlık dışı veya küçültücü cezalar disiplin cezası olarak uygulanamaz.¹⁵⁶

¹⁵⁴ 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, madde 86.

¹⁵⁵ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 37.

¹⁵⁶ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 38.

Suç oluşturan eylemlerden dolayı açılan kamu davası, disiplin soruşturması yapılmasını ve cezanın uygulanmasını engellemez.¹⁵⁷

Kınama Cezası, mahpusa eyleminin kötü niteliğinin ve uygunsuzluğunun açıklanması ve tekrarı durumunda doğuracağı sonuçlara dikkatinin çekilmesidir. Kınama cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

- ◆ Mektuplarda tehdit, hakaret ve sövme gibi çirkin ifadeler kullanmak,
- ◆ Mahpuslara karşı edep ve nezakete aykırı şekilde konuşmak veya davranışlarda bulunmak,
- ◆ İdareden habersiz mektup göndermek,
- ◆ Görevlilere hediye vermek veya buna kalkışmak,
- ◆ Görevlilere herhangi bir taahhütte bulunmak,
- ◆ İdarece belirtilen miktardan fazla para bulundurmak,
- ◆ Mahpus kimliğini yanında bulundurmamak,
- ◆ Yatma plânına uymamak,
- ◆ Ceza infaz kurumlarının duvarlarına yazı yazmak, resim yapmak veya afiş yapıştırmak,
- ◆ İdarece verilen eşya ve benzeri şeyleri kötü kullanmak,
- ◆ Kişisel temizliğe veya çevre temizliğine dikkat etmemek,
- ◆ İdarece alınan sağlık önlemlerine uymamak,
- ◆ Kurumda gereksiz gürültü yapmak.¹⁵⁸

Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezası, mahpusun bir aydan üç aya kadar süreyle kurumun kültürel ve spor etkinliklerine

¹⁵⁷ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 37.

¹⁵⁸ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 39.

katılmaktan yoksun bırakılmasıdır. Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

- ◆ İdarenin izni olmaksızın yasak yerlere girmek,
- ◆ Eğitim yerini terk etmek,
- ◆ Eğitimi savsaklamak,
- ◆ Olumsuz davranışa yönelik gruplaşmaya neden olmak veya bu amaca yönelik gruba katılmak,
- ◆ Kurum görevlilerine karşı uygunsuz söz sarf etmek veya davranışta bulunmak,
- ◆ Çıkar sağlamak amacıyla hükümlülere veya kurum görevlilerine eşya vermek veya satmak,
- ◆ Açlık grevi yapmak.¹⁵⁹

Ücret karşılığı çalışılan işten yoksun bırakma cezası, mahpusun kurum yönetiminde ücret karşılığı çalıştığı işten bir aydan üç aya kadar yoksun bırakılmasıdır. Ücret karşılığı çalışılan işten yoksun bırakma cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

- ◆ İş elbisesini giymemek,
- ◆ İş yerini izinsiz terk etmek,
- ◆ İş yerindeki çalışma yönergelerine uymamak,
- ◆ İşte gerekli özeni göstermemek veya işin gereği olan özeni göstermemek,
- ◆ Başkalarının ciddiyetle çalışmalarını engellemek,
- ◆ İşte kullanılan aletleri ve gereçleri kasten bozmak,

¹⁵⁹ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 40.

- ◆ İş yerini veya çalışanları dikkatsiz ve tedbirsiz davranışlarıyla tehlikeye düşürmek veya bunlara ağır zarar vermek,
- ◆ İş i kasten kötü yapmak veya gerektiği hâlde çalışmamak.¹⁶⁰

Haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma veya kısıtlama cezası, mahpusun bir aydan üç aya kadar mektup, faks ve telgraf almak ve yollamaktan, televizyon izlemekten, radyo dinlemekten, telefon etmekten ve diğer iletişim araçlarından yararlanmaktan tamamen veya kısmen yoksun bırakılmasıdır. Bu cezayı gerektiren eylemler şunlardır:

- ◆ Protesto amacıyla idarece verilen yemeği topluca almama eylemine katılmak,
- ◆ Kurum iş yurdu yönetim kurulunca uygun görülen işte çalışmamak,
- ◆ Herhangi bir şeyi protesto amacıyla veya idareye karşı toplu olarak sessiz direnişte bulunmak,
- ◆ Odalarda, eklentilerinde ve diğer alanlarda ilaç ve gıda maddesi stoku yapmak,
- ◆ Gereksiz olarak marş söylemek veya slogan atmak,
- ◆ Kurum idaresine bildirilen telefon numarası aracılığıyla ya da teknik müdahale ile başka bir hatta yönlendirme yapmak suretiyle görüşme hakkı olmayan kişilerle görüşmek.

Mahpusa gelen mektup, faks ve telgraflar, disiplin cezasının infazından sonra kendisine verilir. Sonraki disiplin cezasının infazına bu işlem yapılmadan başlanamaz.

Anne, baba, eş, çocuk ve kardeşlerin ölüm veya ağır hastalıkları ile doğal afet hâllerinde yapılması gereken haberleşmeler ve avukat ile iliş-

¹⁶⁰ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 41.

kilerde haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma veya kısıtlama cezası uygulanmaz.¹⁶¹

Ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası, mahpusun bir aydan üç aya kadar ziyaretçi görüşüne çıkarılmamasıdır. Ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

- ◆ Sayım yapılmasına karşı çıkmak,
- ◆ Aramaya karşı çıkmak,
- ◆ Sevke, nakle veya bunlarla ilgili olarak alınacak tedbirlere karşı çıkmak,
- ◆ Kurumda korku, kaygı veya panik yaratabilecek biçimde söz söylemek veya davranışta bulunmak,
- ◆ Mahpusların haberleşmelerini, ziyaretçileriyle görüşmelerini, iyileştirme ve eğitim programları çerçevesinde eğitim ve spor, meslek kazandırma ve işyurdu çalışmaları ile diğer sosyal ve kültürel faaliyetlere katılmalarını, kurum hekimince muayene ve tedavi edilmelerini, avukat tayin etmelerini, mahkemelere veya Cumhuriyet Başsavcılıklarına gitmelerini, kurum görevlileri ile görüşmelerini, salıverilenlerin kurum dışına çıkmalarını her ne suretle olursa olsun engellemek, mahpusları bu fiillere teşvik etmek, bu yolda talimat vermek, mevzuatın mahpuslara tanıdığı sair her türlü görüşme ve temas olanaklarını engellemek,
- ◆ Kumar ve benzeri oyunlar oynamak veya oynatmak,
- ◆ Ceza infaz kurumu idaresince verilen kıyafetleri giymemek veya verilen kıyafetlere kasten zarar vermek.

¹⁶¹ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlерinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 42.

Resmî ve yetkili merciler ile avukatlar ve yasal temsilcilerle görüşmelerde bu ceza uygulanmaz.¹⁶²

Hücreye koyma cezası, mahpusun eylemlerinin nitelik ve ağırlığına göre bir günden yirmi güne kadar, açık havaya çıkma hakkı saklı kalmak üzere, geceli ve gündüzlü bir hücrede tek başına tutulması ve her türlü temastan yoksun bırakılmasıdır.

Bir günden on güne kadar hücreye koyma cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

- ◆ Kurum tesislerine, araç ve gereçlerine zarar vermek,
- ◆ Tünel kazmaya teşebbüs etmek,
- ◆ Firara teşebbüs etmek,
- ◆ Mahpusları idareye karşı kışkırtmak veya isyana kalkışmak,
- ◆ Mahpusları daha az cezayı gerektiren şekilde kasten yaralamak,
- ◆ Mahpuslar üzerinde baskı kurarak çıkar sağlamak, özel işleriyle başka işlerde kullanmak, bunlara kalkışmak veya bu amaçları gerçekleştirmek için oluşturulan gruplara katılmak veya bunlarla dayanışma içinde olmak,
- ◆ Kanuna uygun olarak yasaklanmış bulunan her türlü eşya, araç, gereç veya malzemeyi ceza infaz kurumlarına sokmak, bulundurmak, kullanmak,
- ◆ Sayım ve aramalar ile mahpusların haberleşmelerini, ziyaretçileriyle görüşmelerini, iyileştirme ve eğitim programları çerçevesinde eğitim ve spor, meslek kazandırma ve iş yurdu çalışmaları ile diğer sosyal ve kültürel faaliyetlere katılmalarını, kurum hekimince muayene ve tedavi edilmelerini, avukat tayin etmelerini, mahkemelere veya Cumhuriyet Başsavcılıklarına gitmelerini,

¹⁶² 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 43.

kurum görevlileri ile görüşmelerini, salıverilenlerin kurum dışına çıkmalarını şiddet kullanarak engellemek veya buna kalkışmak,

- ◆ Kurum görevlileri ile dış güvenlik görevlilerine rüşvet teklif etmek veya vermeye kalkışmak,
- ◆ Kurum görevlilerine hakaret veya tehditte bulunmak,
- ◆ Kuruma, kurum görevlilerine veya hükümlü ve tutuklulara ait şeyleri çalmak veya bunlara kasten zarar vermek,
- ◆ İzin süresini özürsüz olarak en fazla iki gün geçirmek,
- ◆ Mahpusların beslenmelerini engellemek, açlık grevine ve ölüm orucuna teşvik veya ikna etmek, bu yolda talimat vermek,
- ◆ Kuruma alkol sokmak, kurumda alkol bulundurmak veya kullanmak.

On bir günden yirmi güne kadar hücreye koyma cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

- ◆ İsyan çıkartmak,
- ◆ Kuruma ağır zarar vermek,
- ◆ Kasten yangın çıkarmak,
- ◆ Adam öldürmek veya öldürmeye kalkışmak,
- ◆ Mahpusları kasten veya neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralamak ile görevlileri her türlü kasten yaralamak,
- ◆ Cinsel saldırıda veya çocuklara karşı cinsel istismarda bulunmak, bu suçlara kalkışmak veya cinsel tacizde bulunmak,
- ◆ Her türlü ateşli silâh, mermi, patlayıcı madde, kesici, delici, yaralayıcı, bereleyici alet, yakıcı, aşındırıcı, boğucu, bayıltıcı, kör edici gaz ve ecza, her türlü zehir ve uyuşturucu ilâç ve madde, cep telefonu, telsiz ve sair elektronik haberleşme aracını kuruma sokmak, bulundurmak, kullanmak,

- ◆ Görevlileri veya mahpusları rehin almak,
- ◆ Firar etmek veya tünel kazmak,
- ◆ Mahpuslar üzerinde baskı kurarak çıkar sağlamak, özel işleriyle başka işlerde kullanmak, bunlara kalkışmak veya bu amaçları gerçekleştirmek için nüfuz kullanarak grup oluşturmak,
- ◆ Suç örgütlerine ait her türlü yayın, bez afiş, pankart, resim, sembol, işaret ve benzeri eşyayı kurumların herhangi bir yerine asmak veya teşhir etmek,
- ◆ Suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapmak veya yaptırmak,
- ◆ Kurum görevlileri ile dış güvenlik görevlilerine rüşvet vermek.

Hücre, yaşamsal gereksinimleri karşılayacak biçimde düzenlenir. Hücreye konulan hükümlünün, resmî ve yetkili merciler ve avukat ile görüşmesine engel olunmaz.¹⁶³

Hücreye koyma cezasına infaz hâkiminin onayı ile başlanır. Hücreye koyma cezasının infazı sırasında hükümlü, günde bir saat açık havada bulunabilme hakkından mutlaka yararlandırılır ve kitap okumasına izin verilir. Hücreye koyma cezasının infazından önce ve infazı sırasında hükümlü, cezaevi tabibi tarafından muayene edilir. İlgilinin bu cezaya katlanamayacağı anlaşılırsa cezanın infazı sonraya bırakılır veya cezaevi tabibinin belirleyeceği aralıklarla infaz edilir.¹⁶⁴

Çocuk mahpuslar hakkında uygulanabilecek disiplin tedbirleri

Çocuk mahpuslar hakkında uygulanabilecek disiplin tedbirleri, çocuğun disiplin cezası gerektiren eyleminin gerçekleşme riskinin bulunması

¹⁶³ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 44.

¹⁶⁴ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik, madde 120.

hâlinde bu riski ortadan kaldırmak veya soruşturma sürerken giderilmesi güç ve imkânsız zararların doğmasını önlemek amacıyla uygulanan ve ceza niteliği taşımayan koruma ve önleme amaçlı tedbirlerdir. Çocuklar hakkında uygulanabilecek disiplin tedbirleri şunlardır:

- ◆ Teşvik esaslı ayrıcalıkları ertelemek,
- ◆ Kaldığı odayı ve yatakhaneyi değiştirmek,
- ◆ Bulunduğu kurumun başka bir kısmına nakletmek,
- ◆ Meslek eğitiminin bütünlüğünü ve sürekliliğini bozmayacak şekilde çalıştığı işyerini veya atölyeyi değiştirmek,
- ◆ Belli yerlere girmesini yasaklamak,
- ◆ Bazı eşyaları bulundurmasını veya kullanmasını yasaklamak.¹⁶⁵

Çocuk mahpuslar hakkında uygulanabilecek disiplin cezaları

Uyarma: Çocuğa eyleminin niteliğinin kötü ve uygunsuz olduğunun açıklanması ve tekrarı durumunda doğuracağı sonuçlara dikkatinin çekilmesidir. Uyarma cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

- ◆ Yatakhane, atölye, etüt salonu, kütüphane ve buna benzer yerlerde sigara içmek,
- ◆ Aynı alanı veya etkinliği paylaştığı arkadaşlarının rahatsız olmasına neden olacak biçimde gürültü yapmak veya davranışlarda bulunmak,
- ◆ Yattığı odayı ve yatma yerlerini izinsiz değiştirmek,
- ◆ Yatma ve kalkma zamanına uymamak,
- ◆ Sayımı geciktirmek veya geç çıkmak,

¹⁶⁵ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 45.

- ◆ İzin alması gereken durumlarda diğer odalara izinsiz gitmek,
- ◆ Yemek yeri varken odalarda yemek yemek, yiyecek bulundurmak,
- ◆ Kurum görevlilerine, kurumu ziyaret eden kişilere, kurum dışında katıldığı faaliyetlerin görevlilerine ve arkadaşlarına kaba veya saygısız davranmak,
- ◆ Kişisel durumu, adresi ve buna benzer konularda kurum görevlilerini yanlış bilgilendirmek, yalan söylemek,
- ◆ Kılık ve kıyafetine, kişisel temizliğine dikkat etmemek,
- ◆ Katıldığı etkinlikler ve derslerle ilgili olarak bulundurması gereken araç ve gereçleri yanında bulundurmamak,
- ◆ Kurum içinde katılması gereken faaliyetlere katılmamak, geç katılmak veya katıldıktan sonra izinsiz ayrılmak,
- ◆ Siyasî partilere, bu partilere bağlı yan kuruluşlara ait amblem, rozet, yazı, slogan, bildiri, ilân, broşür ve buna benzer eşyaları bulundurmak, asmak, teşhir etmek ya da üzerinde taşımak.

Kınama: Çocuğun, daha önce uyarı cezası verilmesine sebep olan davranışı ikinci kez tekrarlaması hâlinde, davranışının sonuçlarına ikinci kez dikkatinin çekilmesidir.

Onarma, tazmin etme ve eski hâle getirme: Disiplin cezası gerektiren eylemin sonuçlarının, istekli olması koşulu ile çocuk tarafından onarma, tazmin etme veya eski hâle getirme suretiyle giderilmesidir. Bu disiplin cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

- ◆ Başkasına ait eşyayı izinsiz almak, kullanmak,
- ◆ İdarece alınan sağlık önlemlerine uymamak,
- ◆ Çevre temizliğine dikkat etmemek, kurumu ve çevresini kirletmek,

- ◆ Kişisel temizliğini veya kendi yaşam alanının temizliğini yapmaktan ısrar etmek,
- ◆ Kurum içindeki iş ve eğitim yerini izinsiz terk etmek,
- ◆ Kuruma ait eşyayı usulüne uygun olmayan şekilde almak veya kullanmak,
- ◆ İşini kasten kötü yapmak veya çalışması gerekirken çalışmamak,
- ◆ İyileştirme ve eğitim faaliyetlerinde kendisine verilen ödev ve görevleri yapmamak,
- ◆ Resmî kurumlardan, kurum kitaplığından, atölye ve derslik gibi yerlerden aldığı kitap, araç ve gereçleri zamanında geri vermek, eksik vermek ve bunlara zarar vermek,
- ◆ Dikkatsizlikle kurumun bina, eklenti ve donanımları ile kuruma ait taşınır ve taşınmaz malları veya başkasına ait herhangi bir eşyayı yakmak, kırmak veya hasara uğratmak,
- ◆ Üzerinde bulundurulmasına izin verilmeyen veya bulundurabileceğinden fazla eşya veya para bulundurmak,
- ◆ Yasaklanmış her tür yayını kuruma veya kuruma bağlı yerlere sokmak veya yanında bulundurmak,
- ◆ Kurum eşyasına, kendisinin veya arkadaşlarının araç ve gereçlerine ahlâk dışı, ideolojik veya siyasî amaç taşıyan resim, amblem ve benzerlerini yapmak, yazılar yazmak ve asmak.

Harcamalarına sınır koyma: Çocuğun daha önce onarma, tazmin etme ve eski hâle getirme cezası verilmiş olan davranışı ikinci kez tekrarlaması hâlinde çalışması karşılığında aldığı ücret ve ailesinden gelen paranın haftalık harcama limitinin üçte birinin otuz gün süre ile kesilmesidir.

Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma: Çocuğun otuz güne kadar sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere katılmaktan yoksun bırakılmasıdır. Bu disiplin cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

- ◆ Kumar oynamak,
- ◆ Kavga etmek,
- ◆ Dikkatsiz davranışı sonucu başkalarının güvenliğini veya sağlığını tehlikeye düşürmek,
- ◆ Katıldığı kurum dışı faaliyetlerden zamanında dönmek ve uyması gereken koşullara uymamak,
- ◆ Kullanması için kendisine verilen bir şeyi satmak veya başkasına vermek,
- ◆ Kurum veya dış güvenlik görevlilerine rüşvet vermek,
- ◆ Suç örgütlerine ait her türlü yayın, bez afiş, pankart, resim, sembol, işaret ve benzeri eşyayı kurumun herhangi bir yerine asmak veya teşhir etmek ya da bulundurmak,
- ◆ Katıldığı faaliyetlerin akışını ve düzenini engelleyici ve bozucu nitelikte kastî davranışlarda bulunmak, faaliyeti yürüten kişinin uyarısına rağmen bu davranışlarına devam etmek,
- ◆ Arkadaşlarının verilen görevleri yapmasına engel olmak,
- ◆ Başkasına ait eşyaya kasten zarar vermek.

Teşvik esaslı ayrıcalıkları geri alma: Çocuğun, daha önce bazı faaliyetlere katılmaktan alıkoyma cezası verilmiş olan davranışı ikinci kez tekrarlaması hâlinde, teşvik esaslı ayrıcalıkların otuz gün süre ile geri alınmasıdır.

İznin ertelenmesi veya ziyaretlerin kapalı şekilde yaptırılması: Disiplin cezasını gerektiren eylemin niteliğine ve ağırlık derecesine

ne göre çocuğun izninin altmış güne kadar ertelenmesi veya kapalı ceza infaz kurumlarında açık ziyaretlerin altmış güne kadar kapalı şekilde yaptırılmasıdır. Bu disiplin cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

- ◆ Diğer çocuklar üzerinde nüfuz kurmak ve husumet hislerini tahri-ke çalışmak, imtiyaz ve menfaat hırsları yaratmak,
- ◆ Her türlü bağımlılık yapıcı maddeyi kuruma getirmek, kullanmak, bulundurmak, satmak, kullanmış olarak kuruma gelmek,
- ◆ Başkalarına ait para ve eşyayı almak için zor kullanmak, haraç almak,
- ◆ Taarruz ve firara yarayacak ve gerektiğinde bu işler için kullanılabilircek madde ve aletleri yapmak, saklamak, bulundurmak,
- ◆ İdareye ait olup kendisine verilmemiş bulunan yatak, battaniye, karyola ve dolap gibi eşyayı zapt etmek veya satmak ya da maddi menfaat karşılığı diğer çocuklara kullandırmak,
- ◆ Kurum görevlilerine hakaret etmek, karşı gelmek,
- ◆ Başkalarının güvenliğini veya sağılığını tehlikeye sokan davranışlarda bulunmak,
- ◆ Mazeretsiz olarak izinden dönmesi gereken zamandan geç dönmek ve uyması gereken koşullara uymamak,
- ◆ Kuruma yasak eşya sokmak, başkasına vermek veya satmak,
- ◆ Okul, işyeri gibi gitmesi gereken bir yere gitmemek, katılması gereken faaliyetlere katılmamak,
- ◆ Hakaret veya iftira etmek, alçaltıcı söz söylemek veya davranışta bulunmak, başkalarını bu tür davranışlara kıskırtmak,
- ◆ Suç örgütlerinin propaganda ve eğitim faaliyetlerini yapmak veya yaptırmak,

- ◆ Kurum dışına izinsiz çıkmak,
- ◆ Kurumca verilen kimlik kartında veya kendisine verilen her tür belgede tahrifat yapmak, sahte belge düzenlemek, kullanmak,
- ◆ İyileştirme ve eğitim faaliyetlerinin yapılmasına engel olmak, katılanları faaliyetleri terk etmeye zorlamak veya kıskırtmak,
- ◆ Kasten başkasını yaralamak,
- ◆ Kurumda güvenlik amacıyla oluşturulan teknik, mekanik veya elektronik cihaz ya da sistemleri kasten etkisiz veya çalışamaz hâle getirmek yahut amacı dışında kullanmak.

Kapalı ceza infaz kurumuna iade: Çocuğun, eyleminin nitelik ve ağırlığına göre çocuk kapalı ceza infaz kurumlarına, bulunmadığı hâllerde kapalı ceza infaz kurumlarının çocuklara ayrılan bölümlerine altı ay, bu fıkarda sayılan disiplin eylemlerinin ikinci veya daha fazla tekrarı hâlinde ise bir yıl süre ile iadesidir. Çocuk, bu fıkra dışında işlenen disiplin suçları ve disiplin cezalarından dolayı çocuk kapalı infaz kurumuna iade edilemez. Kapalı ceza infaz kurumuna iadeyi gerektiren eylemler şunlardır:

- ◆ Kurum içinde veya dışında başkasını neticesi sebebiyle ağırlaşmış şekilde yaralamak ya da yaralayıcı, öldürücü her türlü âlet, silâh ve patlayıcı madde kullanmak suretiyle herhangi bir kimseyi yaralamaya teşebbüs etmek, yaralamak,
- ◆ Bir kimseyi rızası hilafına alıkoymak,
- ◆ Şiddet ve tehdit ile kurum görevlilerinin görevini engellemek.
- ◆ Firara teşebbüs etmek veya firar etmek,
- ◆ Kasten kurumun bina, eklenti ve donanımları ile taşınır ve taşınmaz mallarını yakmak veya yakmaya teşebbüs etmek, ağır hasar vermek,

- ◆ Mahpusları idareye karşı kıskırtmak, isyan çıkartmak veya isyana teşebbüs etmek,
- ◆ Adam öldürmek veya öldürmeye teşebbüs etmek,
- ◆ Cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı ve cinsel tacizde bulunmak veya bunlara teşebbüs ve bu tür davranışlara kıskırtmak,
- ◆ Görevlilere, diğer çocuklara işkence yapmak veya yaptırmak.

Odaya kapatma cezası: Kapalı infaz kurumunda bulunan çocuğun, Kanun'da belirtilen eylemlerde bulunması halinde, beş güne kadar açık havaya çıkma hakkı saklı kalmak üzere gece ve gündüz tek başına bir odada tutulmasıdır. Bu ceza, çocuğun kurum görevlilerine istediği zaman ulaşmasına engel olunmayacak şekilde uygulanır. Çocuk, cezanın infazı öncesinde, sırasında ve sonrasında doktor kontrolünden geçirilir. Cezanın infazına infaz hakimliğinin onayı ile başlanır. Cezanın infazı sırasında çocuğun; ailesi, avukatı ve yasal temsilcisiyle görüşmesine izin verilir.¹⁶⁶

Savunma alınmadan disiplin cezası verilemez. Haklarında disiplin soruşturması yapılanlara, yüklenen eylemin niteliği ve sonuçları ile üç gün içinde savunmalarını vermeleri, aksi hâlde bu haklarından vazgeçmiş sayılacakları yazılı olarak bildirilir. Savunma yazılı olarak sunulabileceği gibi sözlü olarak da yapılabilir. Sözlü savunma tutanakla saptanır. Türkçe bilmeyenlerle, sağır ve dilsizlerin savunmaları tercüman aracılığıyla alınır.¹⁶⁷

4.12.2. Ödüllendirme

Mahpuslar, kurum içindeki veya dışındaki genel durumları, eğitim ve iyileştirme faaliyetlerine etkin katılımları, kurum düzenine karşı tu-

¹⁶⁶ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 46.

¹⁶⁷ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 47.

tumları ve kendilerine verilen işlerdeki gayretleri dikkate alınarak teşvik esası ödüllerden yararlandırılabilirler. Mahpuslara verilebilecek ödüller şunlardır:

- ◆ Kapalı ceza infaz kurumlarında bulunan evli mahpuslar, en geç üç ayda bir kez olmak üzere, üç saatten yirmi dört saate kadar eşleri ile kurum veya eklentilerinde ceza infaz kurumu personelinin yakın nezareti olmaksızın mahrem şekilde görüştürülebilir,
- ◆ Çocuk mahpuslara, en geç ayda bir kez olmak üzere, üç saatten yirmi dört saate kadar ana ve babasıyla veya vasisiyle ya da ana veya babasıyla birlikte kardeşiyle kurum ya da eklentilerinde ceza infaz kurumu personelinin yakın nezareti olmaksızın aile görüşmesi yaptırılabilir,
- ◆ Haftalık ziyaret süresi iki saate kadar uzatılabilir,
- ◆ Kapalı ziyaret yerine açık ziyaret yaptırılabilir,
- ◆ Üst üste kullanılmayan en fazla üç haftalık ziyaret süresi toplu olarak kullanılabilir,
- ◆ Haftalık telefonla görüşme süresi veya sayısı iki katına kadar artırılabilir,
- ◆ Sosyal, kültürel veya sportif etkinliklerden öncelikli veya daha uzun süreli yararlanmaları sağlanabilir,
- ◆ Haftalık harcama miktarı yarı oranında artırılabilir,
- ◆ Tek kişilik odalarda televizyon bulundurma imkânı verilebilir,
- ◆ Hediye verilebilir,
- ◆ Takdir belgesi veya tavsiye mektubu verilebilir,
- ◆ Çocuk mahpuslar için kurum bünyesinde gerçekleştirilen tören veya anma günü ya da doğum günlerinde çocukların ailelerinin de etkinliklere katılması sağlanabilir,

- ◆ Çocuk mahpusun yanında kalacağı bir yakınının olmaması nedeniyle kullanamadığı özel izinler yerine kurum idaresinin uygun gördüğü gün kadar eğitimevinin bulunduğu il sınırları içinde gündüzleri iznini geçirmesi ve gece eğitimevinde kalması imkânı verilebilir,
- ◆ Çocuk eğitimevinde kalan mahpusun hafta sonunda bir gün, kurum idaresinin uygun gördüğü süre kadar, kurum dışına çıkmasına izin verilebilir,
- ◆ Çocuk eğitimevinde kalan mahpus, kamu kurum ve kuruluşlarının gençlik kampı veya gençlik merkezi gibi imkânlarından yararlanılabilir.¹⁶⁸

Mahpusların ödüllendirilmesi ile ulaşılmak istenen temel amaç; mahpusların yeniden sosyalleşmesini sağlamak suretiyle insan haklarına saygılı, hukukî ve toplumsal kurallara bağlı bireyler olmalarını teşvik etmek olup mahpuslara ödül verilirken bunların bir hak değil, teşvik esaslı ayrıcalık olarak verilebileceği göz ardı edilemez.¹⁶⁹

Mahpusların ödüllendirilmesi ile verilecek ödülün türüne, sayısına, süresine veya geri alınmasına İdare ve Gözlem Kurulu tarafından karar verilir.¹⁷⁰ Kurul, ilgililerin ödüllendirilmesine, resen veya kurumda görev yapan servislerin teklifi üzerine karar verebilir.¹⁷¹

¹⁶⁸ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 51.

¹⁶⁹ Hükümlü ve Tutukluların Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmelik, madde 5.

¹⁷⁰ Hükümlü ve Tutukluların Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmelik, madde 9.

¹⁷¹ Hükümlü ve Tutukluların Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmelik, madde 10.

5. KANUN YOLLARINA BAŞVURMA

Ceza infaz kurumlarında bulunan mahpuslar yargı organlarına ve idari organlara başvuru yapabilmektedir. Bu çerçevede mahpuslar İnfaz Hâkimliğine, Ağır Ceza Mahkemesine, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumuna, Kamu Denetçiliği Kurumuna, Anayasa Mahkemesine ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurulabilirler.

5.1. BAŞVURULABİLECEK YARGI ORGANLARI

5.1.1. İNFAZ HÂKİMLİĞİ

5.1.1.1 İnfaz Hâkimliğinin Görevleri

- ♦ Mahpusların ceza infaz kurumları ve tutukevlerine kabul edilmeleri, yerleştirilmeleri, barındırılmaları, ısıtılmaları ve giydirilmeleri, beslenmeleri, temizliklerinin sağlanması, bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması amacıyla muayene ve tedavilerinin yaptırılması, dışarıyla ilişkileri, çalıştırılmaları gibi işlem veya faaliyetlere ilişkin şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak,
- ♦ Mahpusların cezalarının infazı, müşahedeye tâbi tutulmaları, açık cezaevlerine ayrılmaları, izin, sevk, nakil ve tahliyeleri; tutukluların sevk ve tahliyeleri gibi işlem veya faaliyetlere ilişkin şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak,
- ♦ Mahpuslar hakkında alınan disiplin tedbirleri ve verilen disiplin cezalarının kanun veya diğer mevzuat hükümlerine aykırı olduğu iddiasıyla yapılan şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak,
- ♦ Ceza infaz kurumları ve tutukevleri izleme kurullarının kendi yetki alanlarına giren ceza infaz kurumları ve tutukevlerindeki tespitleri ile ilgili olarak düzenleyip intikal ettirdikleri raporları inceleyerek varsa şikâyet niteliğindeki konular hakkında karar vermek,

- ◆ Cumhuriyet savcısının ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin verdiği kararlara karşı yapılan şikâyetleri incelemek,
- ◆ Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin mahsup, ceza zamanasını ve mahpusun ölümü hâllerinde verilecek kararlar da dâhil olmak üzere hâkim veya mahkeme tarafından verilmesi gerekli kararları almak ve işleri yapmak.¹⁷²

5.1.1.2 Şikâyet

Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde mahpuslar hakkında yapılan işlemler veya bunlarla ilgili faaliyetlerin ya da Cumhuriyet savcısının ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin verdiği kararların kanun veya diğer mevzuat hükümlerine aykırı olduğu gerekçesiyle bu karar, işlem veya faaliyetlerin öğrenildiği tarihten itibaren on beş gün herhalde yapıldığı tarihten itibaren otuz gün içinde şikâyet yoluyla İnfaz Hâkimliğine başvurulabilir.

Şikâyet, dilekçe ile doğrudan doğruya İnfaz Hâkimliğine yapılabilir gibi Cumhuriyet başsavcılığı veya ceza infaz kurumu ve tutukevi müdürlüğü aracılığıyla da yapılabilir. İnfaz Hâkimliği dışında yapılan başvurular hemen ve en geç üç gün içinde İnfaz Hâkimliğine gönderilir. Sözlü yapılan şikâyet, tutanağa bağlanır ve bir sureti başvurana verilir. Şikâyet yoluna, kendisi ile ilgili olmak kaydıyla mahpus ya da eşi, anası, babası, ayırt etme gücüne sahip çocuğu veya kardeşi, müdafî, kanunî temsilcisi veya ceza infaz kurumu ve tutukevi izleme kurulu başvurabilir.

Şikâyet yoluna başvurulması, verilen kararın, yapılan işlem veya faaliyetin yerine getirilmesini durdurmaz. Ancak, infaz hâkimi giderilmesi güç veya imkânsız sonuçların doğması ve karar, işlem veya faaliyetin açıkça hukuka aykırı olması koşullarının birlikte gerçekleşmesi durumunda karar, işlem veya faaliyetin ertelenmesine veya durdurulmasına karar verebilir.¹⁷³

¹⁷² 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu, madde 4.

¹⁷³ 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu, madde 5.

5.1.1.3 Şikâyet Üzerine Verilecek Kararlar

Şikâyet başvurusu, şikâyet süresinin geçmesinden sonra veya infaz hâkimliğinin görev ve yetki alanı dışında kalan bir karar, işlem veya faaliyete karşı ya da başvuru hakkı olmayan kimselerce yapılmışsa infaz hâkimi, başvuru dilekçesini esasa girmeden reddeder; şikâyet başvurusu başka bir yargı mercîinin görevi içerisinde ise o mercie gönderir.

Şikâyet başvurusu üzerine infaz hâkimi, duruşma yapmaksızın dosya üzerinden bir hafta içinde karar verir; ancak, gerek gördüğünde karar vermeden önce şikâyet konusu işlem veya faaliyet hakkında re'sen araştırma yapabilir ve ilgililerden bilgi ve belge isteyebilir; ayrıca ceza infaz kurumu ve tutukevi ile ilgili Cumhuriyet savcısının da yazılı görüşünü alır.

Disiplin cezasına karşı yapılan şikâyet üzerine infaz hâkimi, mahpusun savunmasını aldıktan ve talep edilen diğer delilleri toplayıp değerlendirdikten sonra kararını verir. Mahpus savunmasını, hazır bulunmak ve vekâletnamesini ibraz etmek koşuluyla avukatıyla birlikte veya avukatı aracılığıyla yapabilir. İnfaz hâkimi gerekli görmesi durumunda mahpusun savunmasını ceza infaz kurumunda da alabilir.

İnfaz hâkimi, inceleme sonunda şikâyeti yerinde görmezse reddine; yerinde görürse, verilen kararın veya yapılan işlemin iptaline ya da faaliyetin durdurulmasına veya ertelenmesine karar verir.¹⁷⁴

5.1.1.4 İtiraz

İnfaz hâkiminin kararlarına karşı şikâyetçi veya ilgili Cumhuriyet savcısı tarafından, tebliğden itibaren yedi gün içinde Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre itiraz yoluna gidilebilir. Kanunlarda infaz hâkiminin onayına tabi olduğu belirtilen hususlarda da bu hüküm uygulanır. İtiraz, İnfaz Hâkimliğinin yargı çevresinde bulunduğu Ağır Ceza

¹⁷⁴ 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu, madde 6.

Mahkemesine yapılır. İnfaz hâkimi aynı zamanda bu mahkemenin üyesi olduğu takdirde itirazla ilgili karara katılamaz.¹⁷⁵

Tutuklu bulunan şüpheli veya sanık, zabıt kâtibine veya tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumu ve tutukevi müdürüne beyanda bulunmak suretiyle veya bu hususta bir dilekçe vererek kanun yollarına/itiraz yoluna başvurabilir. Zabıt kâtibi veya kurum müdürü tarafından işlem yapıldığı zaman kanun yolları için belirlenen süreler kesilmiş sayılır.¹⁷⁶

İnfaz hâkiminin kararlarına karşı avukat, yasal temsilci ve eş aracılığıyla da itiraz edilebilir.¹⁷⁷ İtiraz üzerine verilen kararlar kesindir, itiraz edilemez.¹⁷⁸ Ancak Anayasa’da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye’nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin ihlal edildiği düşünüüyorsa Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapılabilir.

5.1.2. AĞIR CEZA MAHKEMESİ

İnfaz hâkiminin kararlarına karşı kararın tebliğinden itibaren yedi gün içinde şikâyetçi veya ilgili Cumhuriyet savcısının, Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine¹⁷⁹ göre, itiraz hakkı bulunmaktadır. İtiraz, İnfaz Hâkimliğinin yargı çevresindeki Ağır Ceza Mahkemesine yapılır.¹⁸⁰

Yukarıda “İnfaz Hâkimliği” başlığı altında infaz hâkiminin görevleri¹⁸¹ sayılmakta olup bu görevler kapsamında verilen kararlara karşı itiraz yoluna gidilebilir. İzin, sevk, nakil taleplerinin reddi üzerine yapılan şikâyetin infaz hâkimliğince reddedilmesi, disiplin cezalarına yapılan şikâyetin

¹⁷⁵ 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu, madde 6.

¹⁷⁶ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, madde 263.

¹⁷⁷ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, madde 261-62.

¹⁷⁸ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, madde 271.

¹⁷⁹ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun ikinci kısım birinci bölümündeki (madde 267, 268, 269, 270 ve 271) hükümler.

¹⁸⁰ 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu, madde 6.

¹⁸¹ Bkz. 5.1.1.1 numaralı başlık.

infaz hâkimliğince reddedilmesi, cumhuriyet savcısının infaza ilişkin verdiği kararlara karşı yapılan şikâyetler üzerine infaz hâkimliğince verilen kararlar örnek olarak sayılabilir.

4675 sayılı Kanun uyarınca, kanunlarda infaz hakiminin onayına tabi olduğu belirtilen hususlarda da itiraz edilebilir.¹⁸² Örneğin; açık ceza infaz kurumu şartlarına veya çalışma koşullarına uyum sağlayamayacakları saptayan idare ve gözlem kurulu kararına verilen infaz hakimliği onayına ya da hücreye koyma ve odaya kapatma cezasının infazına başlanması için verilen infaz hakimliği onayına da¹⁸³ itiraz edilebilir

Örnek İtiraz Dilekçesi:

... Ağır Ceza Mahkemesine

Konu : ...

Gerekçe : ...

Gereğini arz ederim.

T.C. Kimlik No:
... Ceza İnfaz Kurumu

Tarih
Ad Soyad

İmza

¹⁸² 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 14/5-c.

¹⁸³ 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, madde 48/3-a.

5.1.3. ANAYASA MAHKEMESİ

Herkes, Anayasa’da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye’nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin (yaşam hakkı, işkence yasağı, kölelik ve zorla çalıştırma yasağı, özgürlük ve güvenlik hakkı, adil yargılanma hakkı, özel ve aile hayatına saygı hakkı, düşünce, din ve vicdan özgürlüğü, ifade özgürlüğü...) kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir.

İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmuş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir.

Yasama işlemleri ile düzenleyici idari işlemler aleyhine doğrudan bireysel başvuru yapılamayacağı gibi Anayasa Mahkemesi kararları ile Anayasa’nın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler de bireysel başvurunun konusu olamaz.¹⁸⁴ Bireysel başvurular harca tabidir.

5.1.3.1. Başvuru Usulü

Başvuru dilekçesinde başvuruçunun ve varsa temsilcisinin kimlik ve adres bilgilerinin, işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle ihlal edildiği ileri sürülen hak ve özgürlüğün ve dayanılan Anayasa hükümlerinin, ihlal gerekçelerinin, başvuru yollarının tüketilmesine ilişkin aşamaların, başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarih ile varsa uğranılan zararın belirtilmesi gerekir. Başvuru dilekçesine, dayanılan deliller ile ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem veya kararların aslı ya da örneğinin ve harcın ödendiğine dair belgenin eklenmesi şarttır.

¹⁸⁴ 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, madde 45.

Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren on beş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler.

Başvuru evrakında herhangi bir eksiklik bulunması hâlinde, Mahkeme yazı işleri tarafından eksikliğin giderilmesi için başvurucu veya varsa vekiline on beş günü geçmemek üzere bir süre verilir ve geçerli bir mazereti olmaksızın bu sürede eksikliğin tamamlanmaması durumunda başvurunun reddine karar verileceği bildirilir.¹⁸⁵

Bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığı tespit edilen başvurucular aleyhine, yargılama giderlerinin dışında, ayrıca iki bin Türk lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasına hükmedilebilir.¹⁸⁶

5.1.3.2. Bireysel Başvuru Formu ve Ekleri

Başvurular, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü ekinde (EK-1) örneği bulunan ve Mahkemenin internet sitesinde yayımlanan başvuru formu kullanılarak resmî dilde yapılır. Başvuru formunda aşağıdaki hususlar yer almalıdır:

- ◆ Başvurucunun T.C. kimlik numarası, adı, soyadı, anne adı, baba adı, doğum tarihi, cinsiyeti, uyruğu, mesleği ve adresi, varsa telefon numaraları ve elektronik posta adresi,
- ◆ Başvurunun avukat vasıtasıyla yapılması hâlinde; avukatın adı, soyadı, kayıtlı olduğu baro ve sicil numarası, yazışma adresi, varsa telefon numaraları ve elektronik posta adresi,
- ◆ Avukat olmayan kanuni temsilci vasıtasıyla yapılması hâlinde; kanuni temsilcinin T.C. kimlik numarası, adı, soyadı, anne adı, baba

¹⁸⁵ 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, madde 47.

¹⁸⁶ 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, madde 51.

adı, doğum tarihi, uyruğu, yazışma adresi, varsa telefon numaraları ve elektronik posta adresi,

- ◆ Kamu gücünün ihlale neden olduğu iddia edilen işlem, eylem ya da ihmeline dair olayların tarih sırasına göre özeti,
- ◆ Bireysel başvuru kapsamındaki güncel ve kişisel haklardan hangisinin hangi nedenle ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve delillere ait özlü açıklamalar,
- ◆ İhlal edildiği iddia edilen temel haklar ve bunlara ilişkin açıklamaların birbirleriyle ilişkilendirilerek ayrı ayrı yapılması,
- ◆ Başvuru yollarının tüketilmesine ilişkin aşamaların tarih sırasına göre yazılması,
- ◆ Başvuru yollarının tüketildiği veya başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarih,
- ◆ Başvuru mazeret nedeniyle süresi içinde yapılamamışsa buna dair açıklamalar,
- ◆ Başvurucunun talepleri,
- ◆ Başvurucunun Mahkeme önünde devam eden bir başka başvurusu varsa numarası,
- ◆ Varsa kamuya açık belgelerde kimliğinin gizli tutulması talebi ve bunun gerekçeleri,
- ◆ Kısa mesaj (SMS) veya elektronik posta yoluyla bilgilendirme yapılmasını isteyip istemediği,
- ◆ Başvurucunun veya avukatının ya da kanuni temsilcisinin imzası,
- ◆ Varsa maddi ve manevi bütünlüğüne yönelik tedbir talebi ve bunun gerekçeleri.

Başvuru formuna aşağıdaki belgelerin ya da onaylı örneklerinin eklenmesi gerekmektedir:

- ◆ Kanuni temsilci veya avukat vasıtasıyla takip edilen başvurularda başvurucuyu temsile yetkili olduğuna dair mevzuata uygun belge,
- ◆ Harcın ödendiğine dair belge,
- ◆ Başvuru bizzat yapılmış ise başvurucunun kimliğini tespiti yarar resmî belgenin onaylı örneği,
- ◆ Nihai karar ya da işlemi öğrenme tarihini gösteren belge,
- ◆ Başvuruda ileri sürülen hak ihlali iddialarını temellendirecek belgelerin onaylı örnekleri,
- ◆ Tazminat talebi varsa uğranılan zarar ve buna ilişkin belgeler,
- ◆ Olağan ve olağanüstü kanun yolu başvuru dilekçelerinin onaylı örnekleri,
- ◆ Başvuru süresinde yapılamamışsa varsa mazereti ispatlayan belgeler,
- ◆ Adli yardım talebi varsa başvurucunun yargılama giderlerini karşılayabilecek durumda olmadığını gösteren mali durumuna ilişkin belgeler ile mevzuatta adli yardım talebinde bulunabilmek için öngörülen diğer belgeler.

Başvurucu, belgeleri herhangi bir nedenle sunamaması hâlinde bunun gerekçelerini belirterek varsa buna ilişkin bilgi ve belgeleri başvuru formuna ekler. Mahkeme, mazereti kabul etmesi hâlinde ve gerekli gördüğü takdirde bu bilgi ve belgeleri resen toplar. Başvuru formunda belirtilen bilgilerde ve başvuruyla ilgili koşullarda herhangi bir değişiklik olduğunda bunun Mahkemeye bildirilmesi zorunludur.

Başvuru formu okunaklı ve başvurunun esasına yönelik özlü bilgileri içerir şekilde hazırlanır. Başvuru formunun ekler hariç on sayfayı geçme-

si hâlinde başvurucunun ayrıca başvuru formuna olayların özetini eklemesi gerekir. Başvurucu, başvuru formunun ekinde sunduğu belgeleri, tarih sırasına göre numaralandırarak her bir belgeyi tanımlayıcı başlıklar hâlinde dizi pusulasına bağlar.¹⁸⁷

5.1.4. AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde veya protokollerinde tanınan hakların(yaşam hakkı, işkence yasağı, özel ve aile hayatına saygı hakkı, düşünce, din ve vicdan özgürlüğü, ifade özgürlüğü, etkili başvuru hakkı, özgürlük ve güvenlik hakkı vb.) ihlal edilmesinden dolayı mağdur olduğunu öne süren her gerçek kişi, hükümet dışı kuruluş veya kişi grupları Mahkemeye başvurabilir.¹⁸⁸

Mahkemeye ancak iç hukuk yollarının tüketilmesinden sonra ve iç hukuktaki kesin karar tarihinden itibaren dört aylık bir süre içinde başvurulabilir.¹⁸⁹

Başvuru,¹⁹⁰

- ◆ İsimsiz olmamalıdır,
- ◆ Mahkemece daha önce incelenmiş ya da uluslararası diğer bir soruşturma veya çözüm merciine daha önceden sunulmuş bir başka başvuruyla esasen aynı olmamalıdır,
- ◆ Konu bakımından Sözleşme veya Protokollerinin hükümleriyle bağdaşmalıdır,
- ◆ Açıkça dayanaktan yoksun veya bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması niteliğinde olmamalıdır.

¹⁸⁷ Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü, madde 59-60.

¹⁸⁸ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, madde 34.

¹⁸⁹ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, madde 35.

¹⁹⁰ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, madde 35.

5.2. BAŞVURULABİLECEK YARGI DIŞI ORGANLAR

5.2.1. TBMM İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 3686 sayılı Kanun ile 1990 yılında kurulmuştur. Komisyon TBMM bünyesinde yer alan ihtisas komisyonlarından birisidir.

Komisyonun görevleri şunlardır:¹⁹¹

- ◆ Uluslararası alanda genel kabul gören insan hakları konusundaki gelişmeleri izlemek,
- ◆ Türkiye'nin insan hakları alanında taraf olduğu uluslararası anlaşmalarla T.C. Anayasası ve diğer milli mevzuat ve uygulamalar arasında uyum sağlamak amacıyla yapılması gereken değişiklikleri tespit etmek ve bu amaçla yasal düzenlemeler önermek,
- ◆ TBMM komisyonlarının gündemindeki konular hakkında, istem üzerine görüş ve öneri bildirmek,
- ◆ Türkiye'nin insan hakları uygulamalarının, taraf olduğu uluslararası anlaşmalara, Anayasa ve kanunlara uygunluğunu incelemek ve bu amaçla, araştırmalar yapmak, bu konularda iyileştirmeler, çözümler önermek,
- ◆ İnsan haklarının ihlale uğradığına dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek ve gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmek,
- ◆ Gerektiğinde dış ülkelerdeki insan hakları ihlallerini incelemek ve bu ihlalleri o ülke parlamenterlerinin dikkatlerine doğrudan veya mevcut parlamenter forumlar aracılığıyla sunmak,

¹⁹¹ 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu, madde 4.

- ◆ Her yıl yapılan çalışmaları, elde edilen sonuçları, yurt içi ve dışında insan haklarına saygı ve uygulamaları kapsayan bir rapor hazırlamak.

Temel hak ve özgürlüklerinden (sağlık hakkı, çalışma hakkı, maddi ve manevi bütünlüğün korunması hakkı, özel hayatın korunması hakkı vb.) birisinin ihlal edildiğine inanan her birey, komisyona başvuru yapabilir. Başvurularda dikkat edilmesi gereken husus Anayasa ve uluslararası insan hakları belgelerinde yer alan temel hak ve özgürlüklerden birisine yönelik bir ihlalin var olması iddiasıdır.

3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun hükümleri uyarınca, Türkiye Büyük Millet Meclisine gönderilen dilekçelerde dilekçe sahibinin adı-soyadı ve imzası ile iş veya ikametgâh adresinin bulunması gerekir. Aynı Kanun hükümlerine göre, yukarıdaki şekil şartlarını taşımayan dilekçelerle, belli bir konuyu ihtiva etmeyenler ve yargı mercilerinin görevine giren konularla ilgili olanlar incelenemezler.

5.2.2. TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'na 6701 sayılı Kanun ile işkence ve kötü muamele yasağı ile mücadele etmek üzere ulusal önleme mekanizması görevi verilmiştir.

Kurumun bu kapsamdaki görevleri şunlardır:

- ◆ Kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı yerlere haberli veya habersiz düzenli ziyaretler gerçekleştirmek ve bu yerlerdeki muamele ve koşulların iyileştirilmesi amacıyla ilgili makamlara tavsiyede bulunmak,
- ◆ Ziyaretlere ilişkin raporları ilgili kurum ve kuruluşlara iletmek ve Kurulca gerekli görülmesi durumunda kamuoyuna açıklamak,

- ◆ Ceza infaz kurumları ve tutukevleri izleme kurulları, il ve ilçe insan hakları kurulları ile diğer kişi, kurum ve kuruluşların bu gibi yerlere gerçekleştirdikleri ziyaretlere ilişkin raporları incelemek ve değerlendirmek,
- ◆ Görev alanıyla ilgili mevzuat çalışmalarını izlemek, değerlendirmek, bunlara ilişkin görüş ve önerilerini ilgili mercilere bildirmek,
- ◆ İşkence ve kötü muameleyle mücadele amacıyla bilgilendirme ve farkındalık yaratma çalışmaları yürütmek,
- ◆ Cumhurbaşkanlığına ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulmak üzere, işkence ve kötü muameleyle mücadele alanlarında yıllık raporlar hazırlamak,
- ◆ Düzenli yıllık raporlar dışında, gerek görüldüğünde özel raporlar yayımlamak,
- ◆ İşkence ve kötü muamele alanındaki uluslararası gelişmeleri izlemek ve değerlendirmek, alanındaki uluslararası kuruluşlarla ilgili mevzuat dâhilinde işbirliği yapmak,
- ◆ İşkence ve kötü muamele alanında faaliyet yürüten kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, meslek kuruluşları ve üniversitelerle işbirliği yapmak,
- ◆ Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası insan hakları sözleşmelerinin uygulanmasını izlemek, bu sözleşmeler uyarınca kurulan inceleme, izleme ve denetleme mekanizmalarına devletin sunmakla yükümlü olduğu raporların hazırlanması sürecinde, ilgili sivil toplum kuruluşlarından da yararlanmak suretiyle görüş bildirmek, bu raporların sunulacağı uluslararası toplantılara temsilci göndererek katılmak,
- ◆ Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek.

Kurum bu kapsamda aşağıdaki yetkilere sahiptir:

- ◆ Kamu kurum ve kuruluşlarından ilgili bilgi ve belgeleri istemek, incelemek ve bunların örneklerini almak,
- ◆ İlgililerden yazılı ve sözlü bilgi almak,
- ◆ Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin bulundukları yerleri ziyaret etmek, buralarda inceleme yapmak,
- ◆ Gerektiğinde kötü muameleye maruz kaldığı iddia edilen kişi ya da kişilerle görüşmek.

Yukarıda da bahsi geçtiği üzere; Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, ulusal önleme mekanizması kapsamında, özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin işkence ve kötü muamele iddialarına ilişkin başvurularını karara bağlamaktadır. Bu bağlamda; işkence ve kötü muamele iddiaları Kurumun görev alanına girmektedir.

Kurum; ceza infaz kurumları, nezarethaneler gibi alıkonulma yerlerinde özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularının yanı sıra; ayrımcılık yasağı ihlalinin zarar gördüğü iddiasında bulunan kişilerin başvurularını da inceleyebilmektedir.

Ayrımcılık yasağına ilişkin olarak yapılan başvuruların incelenebilmesi için cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerinden en az birine dayanılarak başvuru yapılması gerekmektedir.¹⁹²

Ayrıca ilgililerin, Kuruma başvurmadan önce Kanuna aykırı olduğunu iddia ettikleri uygulamanın düzeltilmesini ilgili taraftan talep etmeleri gerek-

¹⁹² 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, madde 3.

mektedir. Bu taleplerin reddedilmesi veya otuz gün içerisinde cevap verilmesi hâlinde Kuruma başvuru yapılabilmektedir.¹⁹³

5.2.2.1. Başvuru Konusu Olamayacak İşlemler

Yasama ve yargı yetkilerinin kullanılmasına ilişkin işlemler, Hâkimler ve Savcılar Kurulu kararları ile Anayasa'nın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemlere ilişkin başvurular ile aşağıdaki başvurular işleme koulamaz:

- ◆ Kurumun görev alanı içerisine girmeyen başvurular,
- ◆ Hakkın kötüye kullanılması niteliğindeki başvurular,
- ◆ Dava konusu olmuş başvurular.¹⁹⁴

5.2.2.2. Başvuru Yapılış Usulü

Kuruma başvurular, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Yönetmeliğinin ekinde yer alan ve Kurumun resmi internet sitesinde yayımlanan Gerçek Kişiler İçin Başvuru Formu doldurulmak suretiyle yapılmaktadır. Ayrıca, Yönetmelikte belirlenen zorunlu bilgi ve belgelerin bulunması koşuluyla form kullanılmadan da başvuru yapılabilmektedir. Bu kapsamda, başvurular okunaklı ve anlaşılır bir şekilde yazılmalı veya doldurulmalı, varsa başvuru konusuna ilişkin bilgi ve belgeler de başvuruya eklenerek Kuruma ulaştırılmalıdır.¹⁹⁵

Kuruma yapılan başvurularda başvuru gerçek kişi ise;

- ◆ Adı, soyadı ve imzası,

¹⁹³ 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, madde 17.

¹⁹⁴ Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, madde 40,45.

¹⁹⁵ Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, madde 35.

- ◆ Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için vatandaşlık kimlik numarası, yabancılar için pasaport numarası, uyruğu ve varsa kimlik numarası,
- ◆ Tebligata esas yerleşim yeri veya iş adresi,
- ◆ Aleyhine başvuru yapılan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri, başvuru konusu ve talep,
- ◆ İlgili tarafa başvuru tarihi ve ilgili tarafın cevap tarihi,
- ◆ Varsa bildirimde esas elektronik posta adresi, telefon ve faks numarası

hususlarına dikkat edilmelidir.

Ayrıca, başvuru kanuni temsilci veya vekil aracılığıyla da yapılabilir. Kanunî temsilci veya vekil aracılığıyla yapılan başvurularda temsile veya vekâlete dair geçerli bir yetki belgesinin sunulması zorunludur.

Başvurunun, başvurucunun kanunî temsilci veya vekili tarafından yapılması durumunda ise; kanunî temsilci veya vekilin,

- ◆ Adı, soyadı ve imzası,
- ◆ Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için vatandaşlık kimlik numarası,
- ◆ Yabancılar için pasaport numarası, uyruğu ve varsa kimlik numarası,
- ◆ Tebligata esas yerleşim yeri veya iş adresi,
- ◆ Varsa bildirimde esas elektronik posta adresi, telefon ve faks numarası

hususlarına dikkat edilmelidir.

5.2.2.3. Başvurunun Yapılacağı Yerler

Mahpuslar, başvuru dilekçelerini Kuruma posta yoluyla ulaştırabilirler. Ayrıca mahpusa ait başvuru dilekçesi, mahpusların kanuni temsilcisi veya vekili tarafından elden ve posta yoluyla verilebilmekte olup kanuni temsilci veya vekil mahpus adına e-başvuru da yapabilmektedir.

Faks veya elektronik posta yoluyla yapılan başvurulara ait dilekçe asılları, on beş gün içinde Kuruma gönderilmedikçe başvuru geçerli sayılmaz. (Kayıtlı elektronik posta yoluyla yapılan başvurularda bu şart aranmamaktadır.)

Kuruma ayrıca, illerde valilikler veya ilçelerde kaymakamlıklar aracılığıyla da başvuru yapılabilir. Valilik veya kaymakamlıklar, başvuruyu tarih ve sayı vermek suretiyle kayıt altına aldıktan sonra varsa ekleriyle birlikte en geç üç iş günü içinde doğrudan Kuruma gönderir.¹⁹⁶

5.2.2.4. Ön İnceleme Koşulları

Kuruma yapılan başvurular, inceleme ve araştırmaya geçilmeden önce ön incelemeye tabi tutulmakta ve sonucunda;

- ◆ Kurumun görev alanına girip girmediği,
- ◆ Kurumda incelenmekte ve araştırılmakta olan bir başvuruyla sebepleri, konusu ve taraflarının aynı olup olmadığı,
- ◆ Kurum tarafından daha önce sonuçlandırılan bir başvuruyla, sebepleri, konusu ve taraflarının aynı olup olmadığı,
- ◆ Yargı organlarında görülmekte olan veya yargı organlarıncı kara bağlanmış uyuşmazlıklara ilişkin olup olmadığı,

¹⁹⁶ Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, madde 34.

- ♦ Kuruma başvurmadan önce Kanuna aykırı olduğu iddia edilen uygulamanın düzeltilmesinin ilgili taraftan talep edilip edilmediği,
- ♦ Belli bir konuyu içerip içermediği,
- ♦ Başvuruda bulunması gereken bilgilerin yer alıp almadığı yönlerinden incelenmektedir.¹⁹⁷

5.2.2.5. Başvuruya İlişkin Diğer Hususlar

Kuruma başvuran gerçek ve tüzel kişilerden herhangi bir ücret alınmamaktadır.¹⁹⁸ Dava açma süresi içinde Kuruma yapılan başvurular işlemeye başlamış olan dava açma süresini durdurmaktadır.¹⁹⁹

5.2.3. KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU

Kurum, idarenin işleyişi ile ilgili şikâyet üzerine, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunmakla görevlidir.²⁰⁰

5.2.3.1. Başvuru Yapılış Usulü

Kuruma, gerçek ve tüzel kişiler başvurabilirler. Başvuru sahibinin talebi üzerine başvuru gizli tutulur. Mahpus, posta yolu ile de Kuruma başvuru dilekçesini ulaştırabilir. Başvurular şikâyetçinin bulunduğu ilin valiliği ya da ilçenin kaymakamlığı aracılığıyla da yapılabilir. Ayrıca başvurular mahpusun kanuni temsilcisi veya vekili tarafından, elektronik

¹⁹⁷ Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, madde 48.

¹⁹⁸ Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, madde 32.

¹⁹⁹ Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, madde 46.

²⁰⁰ 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, madde 5.

ortamda e-başvuru veya e-devlet üzerinden veya mahpusun başvuru dilekçesi Kuruma elden sunularak yapılabilir.²⁰¹

5.2.3.2. Başvuru Konusu Olamayacak İşlemler

Yasama yetkisinin kullanılmasına ilişkin işlemler, yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin kararlar ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin sırf askerî nitelikteki faaliyetleri Kurumun görev alanı dışındadır.²⁰²

5.2.3.3. Başvuruya İlişkin Diğer Hususlar

Kuruma yapılan başvurular ücretsizdir. Kuruma başvuru dava açmadan önce yapılmalıdır. Kuruma yapılan başvurular dava açma süresini başvuru yapıldığı andan itibaren durdurur.²⁰³

²⁰¹ 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, madde 17.

²⁰² 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, madde 5.

²⁰³ 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, madde 17.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
Yüksel Cad. No: 23 | 06650 | Kızılay/ANKARA
Tel.: +90 312 422 78 00

www.tihek.gov.tr

E-posta

baskanlik@tihek.gov.tr
oninceleme@tihek.gov.tr

E-başvuru

<https://ebasvuru.tihek.gov.tr/Giris.aspx>

/tihekkurumsal

/tihek_kurumsal

/tihekkurumsal

/tihekkurumsal